

TOT DE LEER

OER

VRIJDING.

H PROEFSCHRIFT

DOOR

RATAMA.

LEIDEN,
SOMERWIL.
1871.

Netherlands

BIJDRAGE TOT DE LEER DER ZELFBEVRIJDING.

BIJDRAGE TOT DE LEER

DER

ZELFBEVRIJDING.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

Doctor in het Romeinsch en Hedendaagsch Regt,

AAN DE HOOGESCHOOL TE LEIDEN.

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

DR. L. W. E. RAUWENHOFF,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER GODGELEERDHEID,

Op Zaterdag den 1sten April 1871, des namiddags ten 3 ure,

VOOR DE FACULTEIT TE VERDEDIGEN

DOOR

PIETER GRATAMA,

GEBOREN TE LEEUWARDEN.

LEIDEN, — P. SOMERWIL.

1871.

7/23/29

Aan mijn Vader.

INHOUD.

HOOFDSTUK V.

HOOFDSTUK VI.

BIJLAGE.

INLEIDING.

Met het oog op de aanstaande herziening onzer strafwetgeving, kwam het mij niet onbelangrijk voor, het stelsel, dat in ons tegenwoordig strafwetboek is aangenomen aangaande zelfbevrijding, na te gaan, en te onderzoeken, of en in hoeverre men deze als een zelfstandig misdrijf hebbe te beschouwen, welke vraag in verschillende wetgevingen zoo verschillend is beantwoord.

Ik heb gemeend den gedachtengang over dit punt het best weer te geven, door, voordat ik tot de behandeling van het op mijn onderwerp betrekking hebbende artikel in den Code Pènal overging, eerst het aan-

gaande zelfbevrijding in onderscheidene wetgevingen bepaalde, chronologisch op te geven.

In het laatste hoofdstuk heb ik getracht aan te toonen, dat de woorden van Feuerbach: "Ein Gefangener, wel-"cher zich selbst befreit, verwirkt dadurch keine Strafe" in eene strafwetgeving toepassing behooren te vinden.

EERSTE HOOFDSTUK.

ROMEINSCH RECHT.

In het Romeinsche recht werd zelfbevrijding, ook die, welke zonder geweld of braak plaats had, strafbaar geacht. (1)

Men heeft gemeend, dat op het verbreken der gevangenis daarom zoo zware straf was gesteld, omdat de Romeinen dit feit beschouwden als schending van eene res sancta, waartegen doodstraf was bedreigd (2) Ik geloof dit niet te mogen aannemen, want, ware dit zoo, dan had men niet eene bijzondere straf behoeven te bedreigen tegen effractio carceris, daar dan eenvoudig

---

(1) l. 8 § § 6 en 7 D. de poen. (48. 19.); l. 28 § 14 eodem; l. 1 pr. D. de effract. (47. 18.); l. 13 D. de custod. et exhib. reor. (48. 3.); l. 38 § 11 D. de poen.; l. 13 § 5 D. de re milit. (49. 16.)

Den tekst dezer wetten zal ik straks mededeelen.

(2) l. ult. D. de div. rer. et qual. (1. 8.) Deze meening wordt staande gehouden o.a. door Cremani "de jure Criminali."

de strafbedreiging tegen schending van res sanctae toepasselijk zou zijn geweest. Ik ben het gevoelen van Matthaeus (1) toegedaan, die zegt, dat de kerkermuren door de Romeinen niet als sancti werden beschouwd, maar slechts als plaatsen, die juris publici zijn. Als zij een deel hadden uitgemaakt der stadsmuren, dan zouden zij sancti zijn geweest, maar wij weten uit Livius (2), dat de gevangenis te Rome door Ancus Martius midden in de stad werd gebouwd. Dat het verbreken der gevangenis door de Romeinen niet als zoodanig werd beschouwd, blijkt tevens daaruit, dat ook tegen eenvoudige zelfbevrijding straf werd bedreigd, en wel in dezelfde wet, die de gequalificeerde zelfbevrijding strafbaar stelde. Had men nu de zelfbevrijding als schending van res sanctae, of zelfs slechts als schending van plaatsen, die juris publici zijn, beschouwd, dan zou de strafbedreiging tegen eenvoudige ontsnapping, ten minste hier ter plaatse, alle reden van bestaan missen.

Om bijna dezelfde redenen is de meening te verwerpen, dat de zelfbevrijding een soort van majesteitschennis zou zijn geweest, terwijl dit dan ook alleen het geval zou kunnen geweest zijn hij het uitbreken uit den carcer summi principis.

Eerder geloof ik te moeten aannemen, dat de Romeinen even als latere wetgevers deze handeling hebben beschouwd als een inbreuk op de maatschappelijke orde, waar-

(1) Comment. op Dig. boek 47 en 48. tit. 14. c. 4.

(2) Boek I. c. 33.

tegen door strenge strafbedreiging moest worden gewaakt.

In de wetten, die strafbepalingen bevatten tegen dit misdrijf, worden nauw onderscheiden het ontsnappen uit de gevangenis en het onsnappen van hen, die tot straf op zekere plaatsen waren gebracht, om er aan openbare werken te arbeiden. Dit onderscheid spruit daaruit voort, dat men de gevangenis te Rome eigenlijk alleen beschouwde als plaats, bestemd tot bewaring voor voorloopig aangehouden personen; een kerker in den zin onzer strafgevangenissen kenden de Romeinen niet: "Carcer ad continendos homines, non ad puniendos haberi solet"; (1). Wel wordt in l. 3 D. de custod. reor. gesproken van poena carceris, maar als men die geheele wet leest, dan ziet men, dat men ook hier het oog heeft gehad op het bewaren van personen en niet op straffen.

De reden, waarom tegen onsnapping van reeds veroordeelden bij de Romeinen slechts eene strafverscherping werd bedreigd, terwijl de uit den carcer vluchtenden zoo geheel anders en zwaarder gestraft werden, kan men ook vinden in de omstandigheid, dat het bij de laatstgenoemden niet zeker was, tot welke straf de opgeslotene zou zijn veroordeeld geworden, daar hij door te vluchten aan den rechter de gelegenheid ontnam om zijne zaak uit te maken, maar bij de eerstgenoemden werd het onbillijk geacht geen acht te slaan op de soort van straf, waartoe de ontsnapte was veroordeeld.

(1) l. 8 § 9 D. de poen.

Als men dus de straffen tegen deze laaststen slechts als disciplinaire straffen beschouwt, dan wordt het ook verklaarbaar, waarom hier niet de poging tot ontsnapping strafbaar is gesteld, wel die tot ontsnapping uit den carcer, welk onderscheid Platner (1) verklaart niet te begrijpen. Volgens den regel "lege non distinguente, "nec nostrum est distinguere" geloof ik, dat men geen acht moet slaan op andere onderscheidingen dan de hier boven besprokene, en dat men daarom de onderscheiding van Lauterbach (2) in den carcer inferiorum en superiorum magistratuum niet moet aannemen. De wetten, betrekking hebbende op het zich onttrekken aan den arbeid aan de openbare werken van daartoe veroordeelden, zijn de volgende:

In de eerste plaats: l. 8 §§ 6 en 7 D. de poen.:

"Refugae ex opere metalli in metallum dantur (3), ex "metallo gravius coercentur. Quisquis autem in opus "publicum damnatus refugit, duplicato tempore damnari "solet, sed duplicare eum id temporis oportet, quod ei "superesset, cum fugit, scilicet ne illud duplicetur, quod "apprehensus in carcere fuit. Et si in decem annos dam-"natus sit, aut perpetuari ei debet poena, aut in opus "metalli transmitti. Plane si decennio damnatus fuit, et "initio statim fugit, videndum est, utrum duplicari ei

---

(1) Quaest. de jure crim. rom. qu. sexta b. cap. 2 XVIII.

(2) Coll. theor. pract. lib 47 tit. 18 § 2.

(3) Het verschil tusschen opus metalli en metallum bestaat in de in het laatste geval nauwere boeien l. 8 § 6 eodem.

"tempora debeant, an vero perpetuari vel transferri in "opus metalli. Et magis est, ut transferatur aut perpe-"tuetur: generaliter enim dicitur, quotiens decennium "excessura est duplicatio, tempore non esse poenam "arctandam."

Verder komt in l. 28 § 14 eodem nog voor:

"Ita et in custodiis gradum servandum esse, Divus "Hadrianus rescripsit, i. e. ut qui ad tempus damnati "erant in perpetuum damnarentur; qui in perpetuum "damnati erant, in metallum damnarentur, qui in metal-"lum damnati id amiserint, summo supplicio afficerentur."

Zooals men ziet, had ten aanzien van deze ontsnapping de wijze, waarop zij plaats had, geen invloed op de straf, daartegen bedreigd, maar werd de straf van allen, die zich, op welke wijze dan ook, aan den hun opgelegden strafarbeid ontrokken, verscherpt.

Anders was het met hen, die uit den carcer, waarin zij tot na den uitslag van het onderzoek omtrent hetgeen, waarvan ze beschuldigd waren, waren opgesloten, ontvluchtten.

De hierop betrekkelijke wetten zijn:

l. 1 pr. D. de effract.: "De his, qui carcere effracto "evaserunt, sumendum supplicium Divi fratres Aemilio "Tironi rescripserunt, Saturninus etiam probat, eos, qui "de carcere eruperunt sive effractis foribus, sive conspi-"ratione cum ceteris, qui in eadem custodia erant, capite "puniendos, quodsi per negligentiam custodum evaserunt, "levius puniendos.

l. 13 D. de custod. et exhib. reor.: In eos, qui, cum "recepti essent in carcerem, conspiraverint, ut ruptis vin- "culis et effracto carcere evadant, amplius quam causa, "ex qua recepti sunt, reposcit, constituendum est. Quam- "vis innocentes inveniantur ex eo crimine, propter quod "impacti sunt in carcere, tamen puniendi sunt.

l. 38 § 11 "D. de poen.: "Miles qui ex carcere, dato "gladio, erupit, poena capitis punitur."

l. 13 § 5 D. de re milit.: "Ejus fugam, qui, cum "sub custodia vel in carcere esset, discesserit, in nu- "mero desertorum non computandum, Menander scrip- "sit; quia custodiae refuga, non militiae desertor est. Eum "tamen, qui carcere effracto fugerit, etiamsi ante non "deseruerit, capite puniendum Paulus scripsit.

Deze wetten bedreigen alzoo straf tegen personen, die waren aangehouden wegens misdrijf en in den kerker gebracht, en die, om zich te ontrekken aan het onderzoek hunner zaak, uit dien kerker waren gevlucht, en wel doodstraf, zoo dat was geschied met geweld of in complot met hunne medegevangenen, en een poena arbitraria, zoo de ontsnapping zonder die verzwarende omstandigheden had plaats gegrepen, terwijl evenzeer een poena arbitraria wordt bedreigd tegen conspiratie tot gequalificeerde zelfbevrijding.

Dit is, volgens mijne meening, de zin dezer wetten; hiertegen zijn echter vele bedenkingen gemaakt; al dadelijk daar tegen, dat de strafbepalingen alleen betrekkelijk zouden zijn op *wegens misdrijf* aangehouden personen.

Farinacius (1), Stryck (2), Swalmius (3) en anderen willen n.l. ook den wegens schulden gevangene onder deze bepaling begrijpen, omdat, zoo als zij zeggen, tegen dezen volkomen dezelfde reden van straffen bestond, als tegen den wegens misdrijf zich in hechtenis bevindenden persoon, die ontsnapte, daar beiden de maatschappelijke orde verstoorden; maar behalve dat men zou kunnen aanvoeren, dat door de ontsnapping van een gegijzelde wegens schulden niet zoozeer het belang der maatschappij werd gekrenkt, als wel dat van een bijzonder persoon (den schuldeischer), zoodat zij in zooverre niet geheel gelijk stonden, zoo zijn er bovendien nog andere m. i. afdoende redenen om eene tegenovergestelde opvatting aan te nemen.

In de eerste plaats wordt dit onderwerp behandeld in de z. g. libri terribiles, boeken die volstrekt niet betrekking hebben op burgerlijk recht, maar die uitsluitend strafrecht behandelen; vervolgens staat er in de aangehaalde l. 13 D. de custod et exhib. reor.: "quam-"vis innocentes inveniantur ex eo *crimine, propter quod* impacti sunt in carcere; alzoo wordt bepaaldelijk op den wegens misdrijf in hechtenis zijnde gedoeld, daar anders toch ook wel de gegijzelde hier zou zijn genoemd.

Een ander bewijs voor mijne meening, welke ook wordt volgehouden door Daehne (4), is te putten uit

(1) Praxis crimin. qu. XXX. no. 81.

(2) De carcere ad custodiam C.V. no 4.

(3) De carcerum effractoribus pag. 37.

(4) De poena malefici carcere profugi cap. 2.

l. 2 C. de exact. tribut., waar staat: "nemo carcerem..... "in debitorum exsolutionibus expavescat; carcer poenali-"um, carcer hominum noxiorum est."

Wanneer uit het boven aangehaalde al niet duidelijk bewezen wordt, dat de wegens schulden gevangene niet onder deze strafbedreigingen kan vallen, dan volgt daaruit toch zeker, dat er gronden zijn voor verschillende interpretatie, en dat men dus gevolg moet geven aan den algemeenen regel (1), die voorschrijft, dat men in zoodanig geval de voor de personen in quaestie minst bezwarende interpretatie moet kiezen, en alzoo hier de strafbedreiging alleen geldig moet achten voor de wegens misdrijf zich in den kerker bevindende personen.

Een tweede quaestie is, of de niet in den carcer publicus maar in een ander huis opgeslotenen zich ook aan dit misdrijf konden schuldig maken. Dat n. l. niet alle beschuldigden in den carcer werden opgesloten, leert ons l. 1 D. de custod et exhib. reor. Daar toch wordt gezegd, dat als b. v. de beschuldigde een aanzienlijke betrekking bekleedde, of ook als het een licht misdrijf betrof, of de bewijzen van schuld niet sterk waren, dat hij dan kon sibi of fidejussoribus committi of militi tradi, of ook, zoo als b. v. het geval is geweest met de rotgenooten van Catilina (2), konden soms beschuldigden worden opgesloten in domo magistratus. Op zoodanige opsluiting heb ik hier het oog en natuur-

(1) b. v. in l. 42 D. de poen.

(2) Sallust. Bell. Catil. c. 47.

lijk niet op de in den vijfden titel van boek IX van den Codex streng verboden privati carceres.

Waren nu op de zich aan zoodanige hechtenis onttrekkenden de bovengenoemde bepalingen toepasselijk?

Houdt men aan het denkbeeld vast, dat de reden der strafbedreiging was het schenden van een locus publicus, dan zal men deze vraag wel ontkennend moeten beantwoorden, als men ten minste niet aanneemt, dat zoodanige plaats door het van overheidswege daarvan gemaakte gebruik een locus publicus werd. Maar al zoekt men de reden der strafbedreiging in het storen der maatschappelijke orde, zooals ik geloof, dat men behoort te doen, ook dan nog meen ik, dat men op zoodanige wijze van hunne vrijheid beroofde personen niet in deze bepalingen mag opnemen, in alle welke het woord carcer bepaaldelijk wordt genoemd, en aan de opsluiting in den carcer kan men toch die opsluiting niet gelijk stellen, daar zij in de wet zelve daarvan wordt onderscheiden, en men dus eene uitbreiding aan eene strafwet zou geven, die niet geoorloofd is.

Dat ook de eenvoudige zelfbevrijding volgens Romeinsch regt strafbaar was, wordt ontkend door Rosshirt. (1) b. v. Hij wil, om zijne meening te staven, de l. 1 pr. D. de effr. zoo opvatten, alsof er stond: "quodsi "effractio per negligentiam custodum confecta est." Deze interpretatie is allezins gedwongen en geheel in strijd

---

(1) Lehrb. § 240.

met de onmiddelijk voorafgaande woorden. Duidelijk toch staan in het begin "eruperunt" en op het einde "evaserunt" tegenover elkander, welke beide woorden wel opzettelijk zullen zijn gekozen om in het eerste gedeelte het met geweld onsnappen, in het laatste de eenvoudige zelfbevrijding strafbaar te stellen. Bovendien, welke zou de reden geweest zijn, om op het met geweld ontkomen een zoo zware straf te bepalen, terwijl, wanneer toevallig door onachtzaamheid der bewakers aanleiding is gegeven tot het plegen van dat geweld, een lichte arbitraire straf zou zijn bedreigd?

Nog pleit tegen zijne meening, dat, als de wetgever het met geweld ontsnappen, waartoe onachtzaamheid der bewakers aanleiding heeft gegeven, had willen stellen tegenover een gelijke handeling zonder die aanleiding, hij dan ook in het begin der wet de tegenstelling had moeten uitdrukken.

Ik geloof, dat een zoodanige opvatting alleen kan worden toegeschreven aan 's schrijvers zucht om tegen eenvoudige zelfbevrijding geen straf bedreigd te zien.

Zoo denk ik eveneens met Daehne (1), dat zij zijn medegesleept door hun gevoel van billijkheid, die onder de uitdrukkingen "supplicium sumendum" en capite puniendos" in dezelfde l. 1 pr. D. de effr. iets anders verstaan dan doodstraf. Velen namelijk, o. a. Farinacius, (2)

(1) t. a. p. c. 3.
(2) t. a. p.

Voet (1), Lauterbach (2), Boehmer (3) meenen, dat men onder supplicium eenvoudig moet verstaan straf, en onder caput burgerlijke dood, en wel daarom, omdat bij supplicium, zooals zij beweren, altijd sumnum of ultimum wordt gevoegd, als het doodstraf moet beteekenen, en omdat onder poena capitis kan verstaan worden zoowel burgerlijke als natuurlijke dood; zij zijn van oordeel dat, daar er tweeërlei uitlegging aan die woorden te geven is, men de minst bezwarende behoort te kiezen.

Ik zal trachten hunne meening te wederleggen. Dat bij supplicium, in den zin van doodstraf, gewoonlijk summum of ultimum wordt gevoegd, is waar, maar het is niet minder waar, dat supplicium dikwijls voorkomt in de beteekenis van zware straf, terwijl ook summum supplicium dikwijls den zin heeft van gequalificeerde doodstraf. Zie b.v. l. 14 § 3 D. de bon. libert. (38. 2.); l. 12 D. de cust. et exh. reor; l. 28 pr. D. de poen; Cicero in Catil. I. 11.

Wat nu verder de beteekenis betreft van poena capitis; de uitdrukking caput kan zoowel beteekenen den staat van vrij man en van burger als van levend persoon, hetgeen b.v. blijkt uit de woorden capitis deminutio, maar "capitis poena" beteekent, zooals ik ten minste geloof, nergens iets anders dan doodstraf. Iets anders is poena capitalis, welke woorden zoowel doodstraf als verlies

(1) Comment. ad. libr. XLVIII tit. 3.

(2) t. a. p.

(3) Meditationes in C. C. C. art. 180.

van burgerschapsrechten beteekenen (1) en ook dikwijls juist tegenover capitis poena worden gesteld, zooals b.v. in l. 28 § 9 D. de poen.: "Venenarii capite puniendi sunt aut si dignitatis respectum agi oportuerit deportandi" (alzoo deportatie, eene poena capitalis, tegenover de capitis poena.)

Eenige voorbeelden van de uitdrukking capitis poena in den zin van doodstraf vindt men l. 11. § 3. D. de poen.: "Capitis poena est bestiis objici vel alias similes "poenas pati"; l. 9 D. de extraord. crim. (47. 11.): "Hanc rem praesides exsequi solent graviter usque ad "poenam capitis quia et ipsa res mortem comminatur; "l. un. C. de raptu virginum" (9. 13.): "Raptores vir"ginum...capitis supplicio plectendos esse...Poenas, "quas praediximus i.e. mortis et bonorum amissionis"...

Ik zou nog zeer vele voorbeelden hierbij kunnen voegen, waaruit blijkt, dat onder capitis poena altijd doodstraf moet worden verstaan. Nog één duidelijk voorbeeld vindt men in de reeds aangehaalde l. 13. § 5. D. de re milit.; hier toch staat, dat de miles effractor "capite "puniendus est etiamsi ante non deseruerit"; dat hier zonder twijfel doodstraf is bedoeld, blijkt uit § § 3 en 4 van l. 5. D. eodem, waar staat, dat de desertor de doodstraf moest ondergaan als hij niet ex indulgentia principis verbannen werd; was nu door capitis poena reeds bedoeld deportatie, dan zou die indulgentia principis volstrekt geen zin hebben.

(1) l. 2 pr. de poen.

Uit al het aangevoerde geloof ik te mogen opmaken, dat men de woorden in deze wet niet dubbelzinnig kan opvatten, en dat men er onmogelijk iets anders dan doodstraf onder kan verstaan.

Voor deze strengere interpretatie zijn dan ook Matthaeus (1), Curtius (2), Swalmius (3), Daehne (4) en de meeste nieuwere schijvers.

De l. 1 de effract. schijnt straf te bedreigen tegen het volvoerde feit der ontsnapping, terwijl l. 13 de custod. reor. dit doet tegen poging; anders toch zouden deze beide wetten met elkander in strijd zijn en zou de eerste een veel zwaardere straf tegen hetzelfde feit bedreigen dan de laatste. Deze meening wordt bevestigd door de laatste woorden van l. 13: "eos vero, qui con-"spirationem eorum detexerint, relevandos." Welke reden toch zou men gehad kunnen hebben, om eene belooning toe te kennen voor het ontdekken eener samenzwering, als deze toch reeds haar doel heeft bereikt?

Ik geloof deze opvatting eerder te mogen aannemen dan die, dat in l. 13. alleen bepaald zou worden, dat het ontsnappen eene strafwaardige handeling is, terwijl l. 1. zou voorschrijven, welke straf de ontsnapte moest ondergaan.

Dit is dan ook de eenige poging die gestraft werd,

---

(1) t. a. p.

(2) bij Otto thes. tom. V.

(3) t. a. p. pag. 16.

(4) t. a. p. c. 3.

n. l. conspiratie; andere pogingen tot ontvluchting zullen wel straffeloos zijn geweest, daar juist van deze uitdrukkelijk melding wordt gemaakt. Er zijn echter schrijvers (1), die een tegenovergestelde meening hebben, bewerende, dat bij zware misdrijven de wil gelijk aan de daad werd gesteld. Hunne meening wordt echter, m. i. te recht, bestreden o. a. door Simon van Leeuwen (2).

Ik zal niet beproeven deze verschillende meeningen breedvoerig te ontwikkelen, maar alleen wijzen op eenige der wetten, die door de schrijvers over dit onderwerp tot staving hunner meening worden aangehaald (3).

De eerstgenoemde schrijvers halen een aantal wetten aan, in welke de wil om een misdrijf te begaan gelijk aan het volvoerde feit wordt gesteld z. a. l. 5 C. ad. leg. Jul. Majest (9. 8), waar wordt gezegd: "eadem enim "severitate voluntatem sceleris, qua effectum puniri jura "voluerunt." Zoowel in deze wet echter als in de andere wordt niet van misdrijf in het algemeen, maar van een bijzonder misdrijf gesproken, in welk bijzonder geval de wil gelijk aan de daad wordt gesteld. Tot bewijs hiervan

---

(1) o. a. Cujacius lib. 15 observ. c. 25. Gothofredus not. ad. l. 1. Cod. Theodos. ad. leg Jul. de ambitu.

(2) Proces crimineel off Reghtelijke beweeringh over het voorval off en hoever in Lijffstraffelijke saeken de wil voor de daed mag werde opgevat.

(3) Uitvoerig wordt dit leerstuk behandeld in de dissertatie van Evertsen de Jonge "de delictis contra rem publicam admissis ac praecipue "de horum maleficiorum conatu" Trajecti ad Rhenum 1845.

kan men ook andere wetten aanhalen, waarin juist het tegendeel wordt bepaald z. a. l. 21 § 7 D. de furtis (47. 2): "qui furti faciendi causa conclave intravit, nondum fur est, "quamvis furandi causa intravit sed de vi accusabitur, "si per vim intravit, alioquin simpliciter injuriarum "tenebitur."

Het meeste gewicht wordt door Cujacius gehecht aan l. 14 D. ad leg. Corn. de sic. et venef. (48. 8), luidende: "In maleficiis voluntas, non exitus spectatur", daar, volgens zijne meening, door het gebruik van het meervoud de wetgever hier een meer algemeene strekking aan de wet heeft willen geven; maar dit moet, dunkt mij, alleen daaraan worden toegeschreven, dat de wetgever hier het oog had op de beide misdrijven van sicarii en van venefici.

De schrijvers, die van een tegenovergestelde meening zijn, beroepen zich op l. 18 D. de poen.: "nemo cogi"tationis poenam patitur", welke wet in uitgebreiden zin schijnt te moeten worden opgevat, terwijl zij tevens wijzen op l. 16 § 1 D. de poen., waar onder de zeven omstandigheden, waarop de rechter bij het toepassen van straf had te letten, ook "eventus" wordt genoemd, en op § 8. eodem: "Eventus spectetur ut a clementis"simo quoque facta, quamquam lex non minus eum, "qui occidendi hominis causa cum telo fuerit, quam eum, "qui occiderit, puniat."

Als men het aangevoerde met elkander in verband brengt, dan volgt daaruit, dunkt mij, duidelijk, dat

de poging tot gewelddadige ontsnapping door conspiratie bij de Romeinen, anders dan gewoonlijk bij conspiratie het geval was (1), arbitrair werd gestraft, terwijl verder uit het uitdrukkelijk melding maken van deze soort van poging en het daartegen bedreigen van een geringere straf weder volgt, dat andere poging door hen als straffeloos werd beschouwd.

Uit de laatste woorden der l. 13 D. de custod. reor.: "quamvis innocentes inveniantur ex eo crimine, propter "quod impacti sunt in carcere, tamen puniendi sunt" meenen sommigen te moeten opmaken, omdat er niet is bijgevoegd, welke straf zij zullen ondergaan, dat zij dezelfde straf moesten lijden, waartoe zij zouden zijn veroordeeld geworden, als zij van het misdrijf, waarvoor zij in den carcer waren, overtuigd waren geworden, en dat zij dus door hunne vlucht waren te houden voor confessi en convicti. Maar dit is, geloof ik, volstrekt niet de bedoeling des wetgevers geweest; deze was eenvoudig, dat hij, die ontsnapte, gestraft moest worden, maar gestraft met de bijzondere straf, tegen zelfbevrijding bedreigd.

(1) In l. 16 D. de poen. wordt n.l. conspiratie genoemd onder de handelingen, die evenals de volbrachte daad gestraft werden.

TWEEDE HOOFDSTUK.

GERMAANSCH RECHT.

Daar noch in het kanonieke recht, noch in de constitutio criminalis carolina, noch in de latere rijkswetten van zelfbevrijding melding wordt gemaakt, zoo zouden m. i. wel dezelfde straffen moeten zijn toegepast geworden, die in het Romeinsche recht, dat toch altijd de kracht van subsidiair recht had behouden, geldig waren.

De beantwoording van sommige vragen, die zich ook in het Romeinsche recht voordoen, wordt gemakkelijker gemaakt door de vergelijking met den C. C. C. De ontkennende beantwoording der vraag, of de wegens schulden zich in de gevangenis bevindende onder de strafbedreiging is te begrijpen, wordt nog bevestigd door het bepaalde in art. 180 C. C. C., waar alleen tegen den bewaker van den *wegens misdrijf* aangehoudene bij ontvluchting van dezen laatste straf wordt bedreigd.

De meening, dat de ontvluchting van den preventief gevangene als bekentenis moest worden opgevat van het misdrijf, van hetwelk hij werd beschuldigd, vinden sommigen daardoor versterkt, dat in art. 25 C. C. C. onder de omstandigheden, waaruit iemands schuld wordt opgemaakt, ook wordt genoemd de vlucht eens beschuldigden. Dit is echter verkeerd gezien; art. 25 slaat klaarblijkelijk op de vlucht van nog niet gearresteerde personen, zoodat het volstrekt geen betrekking heeft op ons onderwerp; eerder zou men er dus een tegenovergestelde gevolgtrekking uit kunnen maken, volgens den regel: "qui de uno dicit, de altero negat."

Verder zal men wel niet zoo streng hebben moeten vasthouden aan het Romeinsche begrip van carcer, daar bij de Germanen aan den kerker niet een zoo streng wettelijk karakter was toegekend.

Ofschoon sommige straffen, in het Romeinsche recht voorkomende, in onbruik waren geraakt, zooals arbeid in de mijnwerken, zal men wel hebben moeten letten op den geest der l. 8 D. de poen., die voorschreef, op deze soort van ontsnapping de straf toe te passen, het naast in strengheid volgende op die, aan welke men zich door de vlucht onttrokken had; ik begrijp ten minste niet op welke gronden Rosshirt (1) verklaart, dat die soort van strafverscherping slechts paste in het Romeinsche strafstelsel.

(1) t. a. p.

Hoewel dus, zooals ik zeide, met geringe wijzingen dezelfde straffen hadden moeten worden toegepast als in het Romeinsche recht, zoo was dit volstrekt niet het geval. De schrijvers over het gemeene Duitsche recht zijn eenstemming in hunne verzekeringen, dat de rechtspractijk zich eigenlijk weinig stoorde aan de Romeinsche wetsbepalingen, daar het misdrijf van zelfbevrijding geheel als een crimen extraordinarium werd beschouwd, en slechts arbitraire straffen door den rechter werden opgelegd; men bepaalde zich zelfs gewoonlijk tot zeer geringe straffen, meest geldboete en gevangenisstraf, en bij personen uit den minderen stand lichamelijke tuchtiging, terwijl bovendien vele redenen werden aangenomen tot niet toepassing dezer straffen, zooals b. v. als iemand onschuldig gevangen zat (1), en de doodstraf slechts dan werd toegepast, als tot het ontvluchten middelen waren in het werk gesteld, waartegen door de wetten doodstraf was bedreigd. Terwijl de schrijvers het eens zijn in de vermelding van deze rechtspraktijk, zijn hunne meeningen echter zeer verdeeld aangaande de rechtmatigheid van dit niet acht slaan op de Romeinsche wetten, die dan toch niet waren afgeschaft.

Zij, die deze rechtspraak verdedigen o. a. Stryck (2),

---

(1) Hierop wordt reeds gewezen door Bavo Prax. crim. pag. 155, waar hij zich beroept op het voorbeeld, voorkomende in de Handel. der Apostelen. Hoofdstuk 16, vers 37.

(2) t. a. p.

Carpzovius (1), Voet (2), Boehmer (3), en van de latere schrijvers o. a. Dorn (4), Klein (5) Tittmann (6), beroepen zich op het natuurrecht, dat zich verzette tegen de strenge straffen van het Romeinsche recht, op de meening, die meer en meer veld won, dat het uit den kerker ontsnappen op zich zelf niet een misdrijf is, daar het uit den ieder mensch aangeboren zucht naar vrijheid zijn oorsprong neemt.

Ik zal mij in dit hoofdstuk niet bezig houden met de quaestie, of en in hoeverre het ontsnappen uit de gevangenis eene strafwaardige handeling is, welke quastie door de aangehaalde schrijvers tevens behandeld wordt, maar ik meen met hen in meening te moeten verschillen dienaangaande dat, zooals zij zeggen, te recht door de rechtspractijk mildere beginselen werden in toepassing gebragt.

Hunne meening wordt dan ook door vele anderen bestreden zooals door: Matthaeus (7), Curtius (8), en van de nieuwere schrijvers o. a. door Feuerbach (9),

---

(1) Prax. crim. qu. 31.
(2) t. a. p.
(3) t. a. p.
(4) Pract. comment. über das peinl. Recht § 260.
(5) Grunds. des gem. deutsch. u. preuss. peinl. Rechts § 519.
(6) Handb. II. § 274.
(7) t. a. p.
(8) t. a. p.
(9) Lehrb. § 197.

Rosshirt (1), Jarcke (2), Berner (3), Henke (4), Daehne (5). Deze schrijvers beweren m. i. geheel te recht, dat het niet aanging den rechter vrijheid te laten, om in de practijk geheel van de bestaande wet af te wijken.

In het Romeinsche recht kunnen vele wetten worden aangewezen, die dit bepaald verbieden, b. v. l. 12 § 1 D. qui et a quib. manum. (40. 9): "quod quidem perquam "durum est sed ita lex scripta est"; Nov. 82 c. 10 "ne judex "lege humanior videatur." Ook de C. C. C. verzet zich tegen een dergelijk ingrijpen door de rechters in de wetgevende macht in art. 150 al. 2: "Die Richter sol"len nicht eigene unvernünftig Regel oder Gewohnheit "darin zu sprechen machen, die den Rechten wider"wärtig sein", terwijl het enkele malen op gewoonten of op het oordeel van rechtsgeleerden wijzen in den C. C. C. (6) juist den algemeenen regel bevestigt, daar ook die uitzonderingen altijd betrekking hebben op plaatselijke gewoonten, en niet algemeen zijn.

Hoe dit nu ook zij, dat reeds vroeg vele stemmen zich tegen de strenge in het Romeinsche recht bedreigde straffen verhieven, en in de practijk mildere beginselen zich deden gelden en werden toegepast, zelfs tegenover

(1) t. a. p.
(2) Handb. II pag. 241.
(3) Lehrb. § 215.
(4) Handb. III pag. 234.
(5) t. a. p. C. I.
(6) b. v. art. 104, 111, 123, 133.

de geschreven wet, daaruit blijkt, dat er een geleidelijke overgang is geweest tot het afschaffen dier strenge straffen en tot het stelsel der straffeloosheid, ten minste van de eenvoudige zelfbevrijding, in de meeste latere wetboeken aangenomen.

DERDE HOOFDSTUK.

EUROPEESCHE WETGEVINGEN.

VAN DEN

NIEUWEREN TIJD.

In dit hoofdstuk wil ik trachten een overzicht te geven van het aangaande zelfbevrijding bepaalde in de voornaamste wetgevingen van Europa van den nieuweren tijd, voor zoover ik mij die wetgevingen heb kunnen verschaffen. Ook die wetboeken, welke zijn afgeschaft, zooals met de meeste Duitsche het geval is, die toch zijn vervangen door het strafwetboek voor den Noord-duitschen bond, wil ik in dit overzicht opnemen, daar het mij belangrijk voorkomt ook deze, die in menig opzicht opmerkenswaardige bepalingen bevatten, hier op te nemen. Ik zal mij bepalen tot een eenvoudig vermelden van de voorschriften, in deze wetboeken voorkomende, en mij onthouden van eene beoordeeling van dezelve, waartoe ik in een later hoofdstuk in de gelegenheid zal zijn.

---

§ 1. DUITSCHLAND.

De bepalingen, in de duitsche strafwetboeken van 1751 tot op onzen tijd voorkomende, loopen wijd uiteen. Terwijl n. l. sommige alleen tegen muiterij in de gevangenissen een bijzondere straf bedreigen, andere alleen tegen het in complot ontsnappen, weer andere beide feiten incrimineeren, nog andere op het geweld, ter gelegenheid der ontsnapping begaan, een bijzondere straf stellen, van welke laatste weder de meeste alleen het geweld tegen personen, enkele echter ook gevangenisbraak noemen, bepalen nog weer andere in het geheel geen straf tegen ontsnapping op zich zelf, en doen dit door geheel over dit punt te zwijgen, of door uitdrukkelijk straffeloosheid vast te stellen, terwijl de Oostenrijksche wetboeken van 1787 en van 1803 ook de eenvoudige zelfbevrijding strafbaar stellen.

Men kan deze wetboeken echter volgens het stelsel, door dezelve aangenomen, het best verdeelen in drie hoofdgroepen:

A. De wetboeken, die ook tegen de eenvoudige zelfbevrijding straf bedreigen.

B. De wetboeken, die straffen stellen op de gequalificeerde zelfbevrijding.

C. De wetboeken, welke de zelfbevrijding als straffeloos beschouwen, en slechts de misdrijven gestraft willen zien, welke ter gelegenheid der ontsnapping zijn bedreven,

volgens de strafbedreigingen tegen die misdrijven uitgesproken.

A. STRAFWETBOEKEN VAN OOSTENRIJK VAN 1787 EN VAN 1803.

In het eerstgenoemde wetboek wordt in het hoofdstuk, dat handelt over: "Verbrechen, die auf den Landes fürsten und den Staat unmittelbare Beziehung haben" in § 80 bepaald, dat de poging tot gewelddadige ontsnapping wordt gestraft met tuchtiging en verzwaring der boeien, terwijl tevens tegen voltooide ontsnapping, onverschillig of zij is tot stand gebracht door list of door geweld, en onverminderd de straffen op misschien door den ontkomene na zijne ontsnapping begane misdrijven, slagen, vasten en verzwaring der boeien wordt bedreigd.

Het zijn alzoo eigenlijk disciplinaire straffen, die worden opgelegd, maar welke toch in het strafwetboek zelf worden vastgesteld.

In het wetboek van 1803 wordt slechts van poging tot zelfbevrijding gehandeld in het hoofdstuk getiteld: "Von den Untersuchungsgefängnissen;" deze bepalingen kunnen dus alleen betrekking hebben op preventief gevangenen. De straffen, even als in het zooeven genoemde wetboek disciplinair, kunnen volgens de omstandigheden gestreng of mild worden toegepast; tevens moeten maatregelen worden getroffen, om voor het vervolg den gearresteerde te verhinderen, zijn plan van ontsnapping ten uitvoer te brengen. Nog wordt, ten

aanzien eener ontsnapping in complot, verwezen naar de strafbepalingen tegen bevrijding van gevangenen door derden, en wordt dus ieder der ontwijkenden als bevrijder van ieder der anderen beschouwd.

B. Srafwetboeken van Saksen van 1838, Wurtemberg 1839, Brunswijk 1840, Saksen-Altenburg 1841, Hessen 1841, Baden 1845, Nassau 1849, Pruisen 1851, Thuringen 1852, Saksen 1855, Oldenburg 1858, Beieren 1861, Lubeck 1864, Saksen 1868, Hamburg 1869, den Noord-Duitschen bond 1870.

Saksen 1838.

Hier wordt onder het opschrift: "von Auflehnung "gegen die öffentlichen Behörden und von Friedens- "störungen" in art. 109 het misdrijf van muiterij der strafgevangenen alleen strafbaar gesteld, en dus andere zelfbevrijding als straffeloos beschouwd. De wetboeken die slechts een bepaling hebben gelijk aan deze, zou men kunnen rangschikken onder die, welke straffeloosheid bepalen, daar het misdrijf, dat zij strafbaar stellen, eigenlijk zeer weinig te maken heeft met zelfbevrijding; dit laatste kan zeer zeker het doel zijn der muiterij, maar behoeft het volstrekt niet te wezen, zooals dan ook uitdrukkelijk in dit art. wordt gezegd. Meer analogie heeft het met oproer, zoodat hier dan ook eenvoudig naar de straffen tegen oproer verwezen wordt.

In dit artikel wordt, zooals ik zeide, tegen hen, die in de strafgevangenissen samenrotten, om met geweld te ontvluchten of om geweld te plegen tegen de beambten der strafgevangenis, dezelfde straf bepaald, die oproermakers treft, voor zoover zij zich niet ter gelegenheid dezer muiterij aan nog zwaarder misdrijven schuldig maken.

Wurtemberg 1839.

Dit wetboek straft in het hoofdstuk getiteld: "Von "Handlungen gegen das obrigkeitliche Ansehen" in art. 181 de ontsnapping door braak of in complot met medegevangenen met acht dagen tot zes maanden Gefängniss, en hebben de gevangenen hunne ontsnapping bewerkstelligd door geweld te plegen tegen degenen, die tot hunne bewaring zijn aangesteld, dan wordt verwezen naar de straffen gesteld op tegenstand tegen de overheid.

In art. 182 treft men eene bepaling aan, gelijk aan die, welke ik in het vorige wetboek besprak.

Vergelijkt men deze bepalingen met die van het ontwerp, zoo valt de vermindering der bedreigde straf in het oog.

Brunswijk 1840.

Ook hier wordt alleen tegen muiterij der gevangenen straf bedreigd en wordt ook weer eenvoudig naar de straffen, tegen oproermakers bedreigd, verwezen. Echter slaat deze § 99 in de afdeeling, die oproer behandelt, van het hoofdstuk getiteld: "Verbrechen gegen die "öffentliche Ruhe", niet alleen op strafgevangenen maar

op alle mogelijke gevangenen, zoo zij zich slechts in de gevangenis bevinden; er staat n. l. "Gefangene der "Straf-, Corrections- oder sonstigen Gefangenenanstal- "ten." Hetzelfde zal ook wel het geval zijn bij het bovengenoemde Wurtembergsche wetboek, waar alleen staat "Gefangene".

De bepaling in het Brunswijksche wetboek is wel degelijk als eene strafbedreiging tegen zelfbevrijding te beschouwen, anders dan in de vorige wetboeken, waar muiterij der gevangenen strafbaar wordt gesteld; hier wordt n. l. alleen de gewelddadige ontsnapping als doel der samenrotting opgegeven.

Saksen-Altenburg 1841.

Dit wetboek heeft dezelfde bepaling als het bovengenoemde Saksische, maar er is in hetzelfde artikel 109 nog eene alinea bijgevoegd, waarin tegen het in complot ontsnappen uit de handen der overheid verlenging der opsluiting tot één jaar wordt bedreigd en bovendien facultatieve strafverscherping volgens de in art. 8 daarover bestaande bepalingen (b. v. opsluiting in eene donkere cel, beperking van voedsel.) Nog wordt het ter gelegenheid dezer ontsnapping gepleegde geweld tegen opzichters gestraft als tegenstand tegen de overheid.

Hessen 1841. Nassau 1849.

In het eerstgenoemde wetboek wordt in den titel "Von der unerlaubten Befreiung der Gefangenen" in

art. 200 uitdrukkelijk bepaald, dat op zelfbevrijding geen andere dan disciplinaire straffen mogen worden toegepast, voor zooverre die bestaan omtrent de handhaving der orde in de gevangenissen, en dat de gevangene, zoo hij tot zijne bevrijding misdrijven heeft bedreven, daarvoor zal boeten naar de strafbedreigingen tegen die misdrijven in het wetboek bestaande.

Hier zou dus straffeloosheid zijn, zoo niet in art. 201 op het in complot ontwijken de straf van Gefängniss of Correctionshaus tot zes maanden was gesteld, of in de plaats daarvan, volgens het oordeel des rechters, door de wet toegestane strafverscherpingen. De reden, waarom in dit en in andere wetboeken het in complot ontsnappen in het bijzonder strafbaar wordt gesteld, is hierin te zoeken, dat men dit heeft beschouwd als medewerking van ieder individueel tot bevrijding van een of meer anderen, zoodat straffeloos is het tegelijkertijd ontsnappen van meerdere gevangenen, zoo zij niet met elkander gecomplotteerd hebben.

In het Nassausche wetboek treft men geheel dezelfde bepalingen aan als in het Hessische.

Baden 1845.

Ook hier wordt in een afzonderlijken titel "Von der Befreiung von Gefangenen" dit misdrijf behandeld. In § 636 wordt een bijzondere straf voorgeschreven, n. l. Gefängniss of Arbeitshaus tot twee jaren, tegen zelfbevrijding door middel van geweld of bedreigingen tegen

opzichters, altijd in zooverre de handeling van den ontsnapte niet in een bepaald zwaarder misdrijf overgaat.

Pruisen 1851. Oldenburg 1858.

Het wetboek voor de Pruisische staten handelt over dit onderwerp in den titel "Widerstand gegen die Staatsgewalt." In § 96 wordt alleen de muiterij van gevangenen strafbaar gesteld: het samenrotten, dat ten doel heeft gewelddadige ontsnapping, poging daartoe, het zich verzetten tegen de opzichters, of dwang op dezen uitgeoefend, wordt met niet minder dan zes maanden Gefängniss bedreigd benevens facultatief stellen onder toezicht des politie. Dit laatste wordt imperatief en de straf klimt tot een maximum van tien jaren, als er geweld tegen personen of zaken is gepleegd. Dan volgt er nog eene bepaling aangaande den tijd, wanneer deze straf moet worden ondergaan, gelijk aan die in onzen Code Pénal voorkomende.

In het Oldenburgsche wetboek van 1858 heeft men geheel dezelfde bepalingen; alleen wordt hier niet gesproken van "Gefangene in einer Strafanstalt" maar van "Gefangene in einem Straforte oder Gefängnisse", onder welke verschillende uitdrukkingen men echter wel hetzelfde zal hebben te verstaan.

Thuringsche Staten 1852.

In het hoofdstuk getiteld: "Von Auflehnung und Un-"gehorsam gegen die öffentlichen Behörden und von

"Friedensstörungen", wordt in Art. 106 tegen zelfbevrijding, als daarbij geweld is gepleegd of bedreigingen zijn geuit tegen de opzichters of bewakers, straf van Gefängniss, Arbeitshaus of Zuchthaus, tot vier jaren bedreigd.

Bovendien wordt het samenrotten van meerdere gevangenen tot gewelddadige ontsnapping of tot een daad van geweld tegen hunne bewakers, met oproer gelijk gesteld. Uit het gebruik der woorden: "Mehrere Gefangene" hier en in andere wetboeken zal wel moeten volgen, dat het samenspannen van één gevangene met derden buiten de gevangenis niet in de termen dezer strafbedreiging valt.

Saksen 1855.

Dit wetboek bepaalt onder het opschrift: "Von Auf-"lehnungen gegen die öffentliche Autorität und von Friedensstörungen", dat op eenvoudige zelfbevrijding, ook al is zij door meerderen in complot met elkander uitgevoerd, slechts de voor dit geval bestaande bepalingen omtrent de gevangenispolitie zullen worden toegepast.

Tegen de ontsnapping met geweld tegen personen of met bedreiging van zoodanig geweld wordt Gefängniss of Arbeitshaus tot een maximum van vier jaren bedreigd, terwijl de straf van dengeen, die tijdens de ontsnapping in het Arbeitshaus of Zuchthaus was, in dit Arbeitshaus of Zuchthaus moet worden ondergaan.

Samenrotting van gevangenen tot een daad van geweld tegen hunne opzichters of bewakers, ten einde te

ontsnappen, wordt gestraft met Arbeitshaus of Zuchthaus (bij hen, die zich in het Zuchthaus bevinden, in allen gevalle Zuchthaus) tot zes jaren. Verder moeten op personen, die tot levenlange tuchthuisstraf zijn veroordeeld, disciplinaire straffen worden toegepast.

Beieren 1861.

In art. 143 wordt tegen zelfbevrijding door middel van geweld tegen personen of van gevangenisbraak, Gefängniss bedreigd tot een maximum van zes maanden, terwijl, wat de samenrotting van gevangenen betreft, om hunne vrijheid te erlangen door geweld te plegen of te bedreigen tegen ambtenaren of tegen de bewakers, naar de bepalingen over oproer wordt verwezen.

Lubeck 1864.

Hier treft men weder dezelfde bepalingen aan als in het Pruisische wetboek van 1851, met dit verschil in de strafbedreiging, dat, terwijl in 't Pruisische alleen een minimum van straf wordt opgegeven, in dit wetboek ook het maximum wordt genoemd, n. l. vijf jaren Gefängniss.

Saksen 1868.

In dit wetboek zijn geheel dezelfde bepalingen behouden als in het Saksische van 1855; alleen is er bij art. 154 eene alinea gevoegd waarin eene definitie wordt ge-

geven van gevangenen. Deze alinea luidt als volgt: "Begriffsbestimmung: "Unter Gefangenen im Sinne "der Art. 152, 153 und 154 sind nur diejenigen Per- "sonen zu verstehen, welche auf Anordnung einer Be- "hörde oder auf Veranstaltung eines Organs derselben in "einer Strafanstalt oder in einem Gefängnisse oder ge- "fänglich in einem anderen Gewahrsam verwahrt werden."

Hamburg 1869.

Hier wordt alleen muiterij strafbaar geacht en met oproer gelijk gesteld. Daar in Art. 85. in den titel: "Widerstand gegen die Staatsgewalt und Verbrechen "wider die öffentliche Ordnung" als eenig doel dier muiterij ontsnapping wordt genoemd, kan men weder dit wetboek wel degelijk rangschikken onder degene, die de gequalificeerde zelfbevrijding strafbaar stellen. Er wordt in dit artikel niet alleen van "Gefangene" gesproken, maar ook van "Verhaftete", zoodat men niet juist in eene gevangenis behoeft te zijn gebracht om in de termen der strafbedreiging te vallen.

Noord-Duitsche Bond 1870.

Dit wetboek heeft ongeveer dezelfde bepalingen als het Pruisische van 1851; echter zijn de volgende uitzonderingen op te merken. Ten eerste zijn de woorden van het Pruisische wetboek: "Diejenigen Theilnehmer, "welche Gewaltthätigheiten *gegen Personen* oder *Sachen* "verüben enz." veranderd in "Diejenigen Meuterer, welche

"Gewaltthätigkeiten gegen die Anstaltsbeamten oder mit "der Beaufsichtigung Beauftragten verüben enz."

Dit is een gewichtige verandering van het beginsel in het Pruisische wetboek, dat geweld aan zaken gepleegd als element aanmerkte eener verzwarende omstandigheid der muiterij van gevangenen. Bovendien is het andere element, geweld tegen personen, aanmerkelijk beperkt, n. l. tot geweld tegen de beambten en opzichters der gevangenis.

Ook is de bepaling van het Pruisische wetboek, dat de straf tegen muiterij bedreigd zal worden uitgesproken, onverminderd de straf voor het misdrijf, waarvoor de muiters in hechtenis waren, niet overgenomen, zoodat de algemeene voorschriften over concursus delictorum (§ 74—79.) toepasselijk moeten worden geacht.

C. Strafwetboeken van Beieren van 1751 en 1813, Pruisisch Landrecht van 1794, Strafwetboeken van Oldenburg van 1814, Hanover 1840, Saksen 1848, Oostenrijk 1852.

Van deze wetboeken spreken alleen het Beiersche van 1813 en het daaraan geheel gelijke Oldenburgsche van 1814, benevens het Hanoversche van 1840 over zelfbevrijding; de andere zwijgen geheel en stellen dus daardoor de straffeloosheid der zelfbevrijding vast.

In het beroemde Beiersche wetboek van 1813 vindt

men het beginsel: "Ein Gefangener, welcher sich selbst "befreit, verwirkt dadurch keine Strafe" (Art. 330). Uit deze bepaling volgt, dat de wetgever de zelfbevrijding, ontdaan van alle bijkomende verzwarende omstandigheden, als een straffeloos feit heeft aangemerkt.

Uit de officieele aanmerkingen, die naar de protocollen van den koninklijken geheimen raad nevens dit wetboek zijn openbaar gemaakt, leert men dit stelsel des wetgevers nauwkeuriger kennen. Een gevangene, wordt daar gezegd, die zich zelf bevrijdt, volgt enkel den natuurlijken aandrang tot de vrijheid; daarom kan wel is waar eene, met de plaats der opsluiting in harmonie zijnde, disciplinaire correctie hem worden opgelegd, maar geenszins eene straf, op misdrijf gesteld. Het komt er daarbij volstrekt niet op aan, uit welken hoofde de zich bevrijdende was opgesloten, hetzij om straf te ondergaan, hetzij tot bewaring, noch ook op welke plaats hij zich bevond. Alleen dan is er grond voor een bijzondere straf, wanneer de zelfbevrijding is geschied of door geweld tegen personen, of door een ander misdrijf. Het artikel der wet maakt slechts van geweld tegen personen melding, waaruit volgt, dat als de gevangene zich de vrijheid verschaft door geweld aan zaken te plegen, die zelfbevrijding noch als misdaad, noch als wanbedrijf kan worden aangemerkt. Heeft de gevangene de vrijheid erlangd door geweldpleging tegen personen of door eenig ander misdrijf, dan wordt hij ook niet wegens het feit van zelfbevrijding gestraft, maar ter

zake van het bij die gelegenheid gepleegde misdrijf en alleen met de daartegen bedreigde straf.

Toen men later besloot de Beiersche strafwetgeving te herzien, werd in 1822 in Art. 148 het beginsel: "Ein Gefangener, welcher sich selbst befreit, verwirkt dadurch "keine Strafe" met zoo vele woorden aangeduid. In het ontwerp van 1831 vindt men die bepaling niet terug; wel in dat van Hanover van 1825.

In het latere wetboek van laatstgenoemden staat van 1840 zijn alleen de woorden eenigermate gewijzigd.

Bij Art. 172, waarin dit beginsel is opgenomen, is eene alinea gevoegd, waarin bepaald wordt, dat de disciplinaire straffen, op ontsnapping toe te passen, zullen afhangen van de bepalingen, die geldende zijn omtrent de politie der gevangenissen en de handhaving der orde in de openbare strafinrichtingen. Hoewel hier dus uitdrukkelijk wordt gewezen op bestaande disciplinaire straffen, zoo vervalt daardoor echter niet het stelsel van straffeloosheid der zelfbevrijding, door dit wetboek aangenomen. Uit het niet in de wet zelf bedreigen van straf volgt immers, dat men het niet als misdrijf wil beschouwd zien, hoewel het als een zoo gevaarlijk feit wordt beschouwd, dat men de disciplinaire straffen niet achterwege heeft durven laten.

Evenmin kan men aannemen, dat door de andere wetboeken, die zwijgen over zelfbevrijding, disciplinaire straffen zouden zijn uitgesloten.

Met name wordt hierop gewezen, wat het Pruisische

Landrecht betreft, door de ministeriëele rescripten van 23 Mei 1796, 18 Dec. 1797 en 6 Nov. 1835, door mij gevonden bij Mannkopff: Preussisches Strafrecht. (1)

In het eerstgenoemde rescript wordt het stilzwijgen van de wet aangaande zelfbevrijding verdedigd, op dezen grond dat, al zwijgt de wet, uit dit stilzwijgen niet volgt, dat de misdrijven door een gevangene ter gelegenheid zijner ontsnapping bedreven, ongestraft zullen blijven, daar op deze misdrijven de daarop betrekking hebbende strafbepalingen zullen moeten worden toegepast, en dat geene straf wordt bedreigd tegen eenvoudige zelfbevrijding wordt in dit rescript als zeer natuurlijk beschouwd, en als reeds lang door de practijk aangenomen.

Bovendien wordt er op gewezen, dat zelfbevrijding in complot moet worden beschouwd als bevrijding van den eenen gevangene door den andere, en dat zoodanige ontsnapping als bevrijding door derden moet worden gestraft.

In het rescript van 1797 wordt gezegd, dat op den gevangene, die ontsnapt, zonder daarbij een misdrijf te plegen, zoo hij weder wordt gearresteerd, een geringe disciplinaire straf moet worden toegepast, te bepalen door den inspecteur der gevangenis, volgens de instructie voor de politie der gevangenissen, in iedere gevan-

---

(1) Ik zal deze rescripten nevens den tekst der verschillende aangehaalde wetgevingen in eene bijlage mededeelen.

genis bestaande. Uitdrukkelijk wordt echter bepaald, dat, als in het geheel geen geweld is gepleegd, de zelfbevrijding ook geheel straffeloos is, en dat dit voorschrift slechts ziet op het geringe geweld, dat niet in de termen van een artikel der strafwet valt, wel in die van de instructie voor de politie der gevangenissen.

Een gelijksoortige bepaling vindt men in het rescript van 1835.

Opmerkelijk is het, dat men heeft gemeend niet getrouw te kunnen blijven aan het eens aangenomen stelsel van staffeloosheid ten aanzien der onsnapping van dieven en roovers. In de Circular-Verordnung van 26 Febr. 1799, waarop in het rescript van 1835 gewezen wordt, worden n. l. straffen bepaald tegen diefstal en roof, en tevens tegen het ontsnappen van wegens deze misdrijven zich in arrest bevindende personen, daar, zooals de verordening zegt, het aantal der ontsnappingen in den laatsten tijd zoo sterk was toegenomen; alzoo wordt hier het afschrikkingsysteem in toepassing gebracht.

Ontsnapping van den wegens dieverij in een verbeterhuis opgeslotene wordt gelijk gesteld met eenvoudige diefstal, voor de eerste maal bedreven; ontsnapping van hem, die voor de tweede maal een eenvoudige diefstal heeft begaan, wordt gelijk gesteld met eenvoudige diefstal, voor de derde maal bedreven, en ontsnapping van den wegens diefstal voor de derde maal veroordeelde staat gelijk met diefstal met geweld bedreven.

Nog wordt de ontsnapping van den wegens diefstal

onder verzwarende omstandigheden veroordeelde gelijk gesteld met recidieve. De straf is opsluiting zoolang, tot dat hem gratie verleend wordt; ontsnapt hij dan uit het verbeterhuis, dan wordt hij veroordeeld tot de straf van Zuchthaus en Festungsarbeit, en kan in vijf jaren geen gratie krijgen; (deze straf is weer geheel gelijk aan die op herhaling van dit misdrijf gesteld).

Verder wordt in deze Verordening ook nog als herhaling beschouwd de ontsnapping van dengeen, die veroordeeld was wegens roof, voor de eerste maal gepleegd; hiertegen is n. l. bedreigd de straf van levenslang Zuchthaus of Festungsarbeit.

---

§ 2. FRANKRIJK.

In Frankrijk bestaat nog, behalve art. 245 van den Code Pénal, ten aanzien der in 't bagno opgeslotenen, art. 16 titel 3 der wet van 20 September 1791. Hoewel deze wet door art. 69 van het decreet van 12 November 1806 werd opgeheven, bij welk decreet veel zwaarder straffen tegen ontsnapping van galeiboeven werden vastgesteld, en bovendien deze wet buiten werking werd gesteld door de invoering van den Code Pénal in 1810, daar het bagno toch ook wel als prison in den zin van dit wetboek beschouwd zal moeten worden, zoo werd echter door art. 1 der ordonnantie van 2 Jan. 1817 de

wet van 1791 weer in werking gesteld, zoodat op ontvluchte galeiboeven de bepalingen dezer wet wel zullen moeten worden toegepast. Hierin wordt de ontsnapping van tijdelijk tot het bagno veroordeelden gestraft met drie jaren kettingarbeid, en die van levenslang veroordeelden tot drie jaren dubbele-kettingarbeid.

---

§ 3. ITALIE.

In al de Italiaansche wetboeken wordt het ontkomen van gevangenen in eene afzonderlijke afdeeling behandeld. Dit misdrijf komt ook in alle, behalve in dat van Modena, in welk wetboek aan alle misdrijven een afzonderlijk hoofdstuk wordt gewijd, zonder ze tot een hoofdrubriek te brengen, voor onder de plichtverzakingen jegens het staatsbestuur en de rechterlijke macht.

Koningrijk der beide Siciliën 1819.

Hier wordt tegen eenvoudige zelfbevrijding van strafgevangenen in art. 253 bedreigd: een achtste tot een vierde van de straf, die zij op het tijdstip hunner ontvluchting nog te ondergaan hadden, zonder dat die strafvermeerdering den tijd van twee jaren mag te boven gaan; deze straf moet worden ondergaan dadelijk na afloop der straf, waaraan zij zich hebben onttrokken.

Verder wordt tegen ontsnapping van preventief of

strafgevangenen, zoo die plaats heeft met geweld of gevangenisbraak, tuchthuisstraf bedreigd, welke straf moet worden gecumuleerd bij die, waartoe de preventief gevangenen zullen worden veroordeeld, en bij die, welke de strafgevangenen bezig waren te ondergaan; onverminderd de straffen tegen zwaardere misdrijven, waaraan zij zich ter gelegenheid der ontsnapping mochten schuldig maken.

Parma 1820.

De bepalingen van dit wetboek zijn bijna gelijk aan die van onzen Code Pénal. Behalve bris de prison wordt echter in art. 250 ook genoemd het verbreken van boeien en sloten. Dan is er nog een bepaling bijgevoegd, dat de gevangenisstraf van 6 maanden tot 1 jaar door dengene, die veroordeeld was tot altijddurende dwangarbeid, dadelijk moet worden ondergaan.

Sardinie 1840.

In dit wetboek vindt men in art. 258 dezelfde strafbedreigingen, als in het Fransche strafwetboek. Echter is er nog bepaald, dat als de ontsnapping heeft plaats gehad of beproefd is geworden door gebruik te maken van wapenen, dat dan tuchthuisstraf moet worden toegepast.

De bepalingen aangaande herhaling van misdrijf wor-

den niet toepasselijk verklaard op het ontsnappen van een reeds veroordeelde. (1)

Módena 1855.

Tegen ontsnapping met gevangenisbraak of geweld tegen de opzichters wordt gevangenis van twee maanden tot één jaar bedreigd; is bij dit geweld gebruik gemaakt van wapenen, dan worden de schuldigen veroordeeld tot dwangarbeid. Zoo de ontsnapte tot een altijddurende straf was veroordeeld, dan moet hij toch de straf voor zijne ontsnapping ondergaan, terwijl bij tijdelijk veroordeelden wordt bepaald, dat de straf, die zij bezig waren te ondergaan bij die voor hunne ontsnapping niet mag worden gecumuleerd. Wat de preventief gevangenen betreft, zoo zij worden veroordeeld, dan zijn de bovengenoemde bepalingen op hen toepasselijk; zoo zij worden vrijgesproken, dan moeten zij hunne straf ondergaan dadelijk na het vonnis van vrijspraak.

Toscane 1856.

In dit wetboek worden de straf- en preventief gevangenen onderscheiden van de wegens schulden gegijzelden. Ontsnappen eerstgenoemden met gevangenis-

(1) In het voorloopig strafwetboek voor Italië van 1859 zijn geheel dezelfde bepalingen van het Sardinische wetboek overgenomen.

braak, dan worden zij gestraft met gevangenis van twee tot achttien maanden, terwijl tegen de laatstgenoemden, zoo zij op dezelfde wijze ontsnappen, slechts gevangenisstraf van vijftien dagen tot zes maanden wordt bedreigd.

De straf is voor allen gelijk, als zij bij hunne ontsnapping geweld plegen tegen de opzichters; in dat geval wordt n.l. verwezen naar de straffen, gesteld op tegenstand tegen de overheid.

San Marino 1865.

Dit wetboek stelt het zich bevrijden met bedreigingen of geweld uit de macht der overheid en het gewelddadig uitbreken uit de preventieve- of strafgevangenis gelijk met de daad van derden, die op dezelfde wijze gevangenen bevrijden, of de uitvoering van een bevel van gevangenneming verhinderen. Op al deze feiten toch is dezelfde straf gesteld, n.l. gevangenis van drie tot vijf jaren.

Ontwerp van een strafwetboek voor Italie van 1870.

De in 1869 benoemde commissie, die belast was om het ontwerp van 1868 te herzien en den definitieven tekst vast te stellen van een ontwerp van een strafwetboek voor Italië, maakte den uitslag harer werkzaamheden in 1870 bekend.

Hier nu wordt over ontsnapping van gevangenen in

een afzonderlijk hoofdstuk gehandeld. In de eerste plaats wordt in art. 212 § 1 gevangenisstraf van vier maanden tot één jaar bedreigd tegen den preventief gevangene, die ontsnapt door middel van geweld tegen personen, braak, overklimming of valsche sleutels. In het ontwerp van 1868 was vastgesteld, dat men, om in de termen dezer strafbedreiging te vallen, moest zijn gearresteerd op bevel der daartoe bevoegde macht. De commissie vond het gevaarlijk om de beoordeeling der competentie aan den gearresteerde over te laten, en liet daarom dit voorschrift weg. Ook zijn in het ontwerp 1870 de woorden "chiunque evade" in de plaats gesteld der vroegere woorden: "chiunque riesce ad evadere"; in deze laatste woorden toch zag de commissie bezwaar, vreezende, dat men hieruit zou kunnen opmaken, dat het artikel niet toepasselijk zou zijn, als de ontsnapte dadelijk weder gevat werd, daar in zoodanig geval de ontsnapping wel heeft plaats gehad, maar eigenlijk niet gelukt is. Nog is de algemeene uitdrukking "rottura" in de plaats gesteld van de woorden "rottura di recincti" in het ontwerp 1868 voorkomende; door deze verandering wilde de commissie te kennen geven, dat iedere braak bedoeld is, gepleegd aan een voorwerp, dat een beletsel tot de vlucht zou zijn.

In art. 212 § 2 wordt tegen poging tot ontsnapping door middel van braak, overklimming en geweld tegen personen, of zoo hij, die poogt te vluchten, in het bezit is van wapenen, valsche sleutels of andere werktuigen,

om daarmede de ontsnapping te bewerkstelligen of gemakkelijk te maken, met gevangenisstraf van hoogstens drie maanden bedreigd, voor zoover op het feit niet eene zwaardere strafbedreiging toepasselijk is. De commissie gaf als reden der strafbedreiging tegen poging tot ontsnapping met deze verzwarende omstandigheden op, dat het niet aanging om hier de gewone beginselen aangaande poging vastgesteld, toepasselijk te verklaren.

In art. 213 wordt bepaald, dat, zoo een tot eene correctioneele straf veroordeelde zich schuldig maakt aan het misdrijf van art. 212 § 1, dat dan zijne straf wordt verlengd met vier maanden tot één jaar. Zoo een tot eene crimineele straf veroordeelde hetzelfde misdrijf pleegt, dan wordt tegen hem gevangenisstraf van vijftien maanden tot twee jaren bedreigd. De correctioneel veroordeelde, die schuldig wordt bevonden aan het misdrijf van art. 212 § 2, krijgt verlenging van straf van zes dagen tot drie maanden, terwijl tegen den crimineel veroordeelde in hetzelfde geval gevangenisstraf wordt bedreigd van vier maanden tot één jaar.

De gevangenisstraf op den crimineel veroordeelde, zoo hij ontsnapt, toe te passen, werd door de commissie billijker geoordeeld dan de verlenging van straf, in het ontwerp 1868 voorgeschreven.

Als iemand, die tot levenslange tuchthuisstraf is veroordeeld, ontsnapt of poogt te ontsnappen, dan wordt hij veroordeeld tot eenzame opsluiting en wel voor een zesde van den tijd, in art. 213 voor tijdelijk veroor-

deelden vastgesteld, maar nooit voor langer dan zes maanden.

In art. 216 wordt voorgeschreven, dat, als het geweld, waarvan in art. 212 wordt gesproken, is gepleegd met wapenen of in vereeniging van drie of meer personen, van welke ten minste één gewapend was, of ten gevolge eener afspraak, dat dan de gevangenisstraf voor langer tijd moet worden toegepast.

Art. 189 van het ontwerp 1868, dat eene vermindering van straf voorschreef voor het geval, dat de ontsnapte dadelijk in de gevangenis terugkeerde, werd door de commissie geschrapt, daar zij meende, dat het in de toepassing tot veel onrechtvaardigheid aanleiding zou geven.

---

§ 4 ZWEDEN. BELGIE.

Noch in het Zweedsche wetboek van 1864, noch in het Belgische van 1867, worden voorschriften aangaande zelfbevrijding aangetroffen. In deze wetboeken is dus het stelsel van volstrekte straffeloosheid der zelfbevrijding aangenomen; zelfs wordt met geen enkel woord gesproken van misdrijven ter gelegenheid eener ontsnapping gepleegd wordende, zoodat hierop wel de gewone strafbedreigingen, tegen dezelve bestaande, toepasselijk zullen zijn.

In het Belgische wetboek is de geheele paragraaf van

het Fransche strafwetboek, aangaande bevrijding van gevangenen, gewijzigd overgenomen, met uitzondering van artikel 245, dat op zelfbevrijding betrekking heeft. Nu is echter ook het opschrift dezer paragraaf "évasion "de détenus" behouden, hoewel van évasion in den eigenlijken zin van het woord door de weglating van art. 245 geen sprake meer is.

---

§ 5. ZWITSERLAND.

De meeste der voor de verschillende kantons bestaande wetboeken zwijgen over zelfbevrijding; slechts in die van Thurgau, van Schaffhausen en van Bern heb ik daarop betrekkelijke bepalingen aangetroffen.

Thurgau 1841.

In den titel: "von dem Aufruhr und der Widerset-"zung gegen die Obrigkeit" vindt men een strafbedreiging tegen muiterij der gevangenen; zij worden gelijk gesteld met oproermakers, onverschillig of het doel der samenrotting was gewelddadige ontsnapping, of wel een andere daad van geweld tegen beambten der gevangenis.

Schaffhausen 1861.

In den titel: "von den Verbrechen und Vergehen ge-"gen die verfassungsmässige Ordnung im Allgemeinen "und gegen die Sicherheit des Kantons" staat in § 177,

dat een bijzondere straf van Gefängniss ersten Grades (1) tot een maximum van zes maanden moet worden toegepast op den ontsnapte gevangene, die, ten einde deze ontsnapping te bewerken, feitelijk geweld heeft gepleegd of gevaarlijke bedreigingen heeft geuit tegen zijne opzichters en bewakers, in zoover als deze handeling niet in de termen van een zwaarder misdrijf valt, in welk geval de straffen, tegen een zoodanig misdrijf bedreigd, hare toepassing vinden.

In de tweede alinea van deze paragraaf wordt, zoo er muiterij van gevangenen plaats heeft, verwezen naar de strafbepalingen tegen oproer.

Bern 1866.

Hier is het stelsel van strafbaarheid der gequalificeerde zelfbevrijding aangenomen. In den titel toch handelende "Von Aufruhr und Ungehorsam gegen obrigkeit- "liche Anordnungen" wordt in Art. 80 eene gevangenisstraf van acht tot dertig dagen bedreigd tegen gevangenen, die ontsnappen door middel van openbreking der gevangenis of van eenige andere gewelddadige handeling, of ook, zoo zij tot een zoodanige ontsnapping pogingen hebben in het werk gesteld.

Verder staat nog, wat den tijd betreft, waarop zij deze straf moeten ondergaan, in dit artikel eene bepaling gelijk aan die van Art. 245 van onzen Code Pénal.

---

(1) Deze bestaat in opsluiting in eene strafgevangenis onder verplichting tot zekeren arbeid: § 13 van dit wetboek.

Er wat de cumulatie van straffen betreft voor misdrijven, ter gelegenheid der ontsnapping bedreven, ook de bepaling hierover is geheel gelijk aan die, welke in het fransche strafwetboek dienaangaande voorkomt.

---

§ 6 RUSLAND.

In het Russische wetboek van 1866 worden zeer zware straffen tegen ontsnapping bedreigd. In den titel, handelende over: "Verbrechen und Vergehen wider die Ordnung der Verwaltung" wordt over zelfbevrijding gehandeld in het hoofdstuk getiteld: "Vom Erbrechen der "Gefängnisse, von Entführung und Flucht der Inhaf- "tirten und polizeilich Beaufsichtigten"

Het in complot en met vereenigde krachten ontsnappen wordt, zoo daarbij gevangenisbraak heeft plaats gehad, en daden van geweld zijn gepleegd jegens de opzichters, gestraft met het verlies van alle Standesrechte en zware dwangarbeid aan de bergwerken van twaaf tot vijftien jaren; deze dwangarbeid wordt voor een onbepaalden tijd toegepast, indien de ontwijkenden bij de ontsnapping doodslag of brandstichting hebben gepleegd. Indien volstrekt geen geweld door hen is gepleegd jegens de opzichters, dan worden zij, in plaats van tot arbeid aan de bergwerken, tot verbanning naar de verst verwijderde streken van Siberie veroordeeld. Dezelfde straffen van verlies der Standesrechte en arbeid aan de bergwerken worden bedreigd tegen het zich met geweld bevrijden

van in hechtenis genomen personen gedurende hunne overbrenging van de eene plaats naar de andere.

In Art 312 wordt de vlucht van den preventief in hechtenis genomene, voor dat zijne zaak is uitgemaakt, of voor dat het tegen hem uitgesproken vonnis is ten uitvoer gelegd, indien hij bij die vlucht geen daad van geweld pleegt tegen de opzichters, gestraft met cellulaire gevangenis, en tevens worden wettelijk geoorloofde maatregelen getroffen, om hem te verhinderen weer te vluchten; doet hij dit toch, dan wordt de termijn van zijne gevangenisstraf geacht te loopen van den dag, waarop hij in de gevangenis is teruggebracht.

Heeft hij echter bij zijne ontsnapping een daad van geweld gepleegd jegens de opzichters, dan verliest hij alle rechten en privilegiën, die hem persoonlijk en die hem volgens zijn stand toekomen, en wordt verbannen naar Siberie of naar de Corrections-Arrestanten-compagniën verwezen.

Verder wordt, voor het geval, dat de schuldige voor het misdrijf, waarvoor hij in hechtenis was genomen, tot een strengere straf wordt veroordeeld, verwezen naar de bepalingen omtrent concursus delictorum.

In Art. 313 wordt het zich ontrekken aan den arbeid in de mijnwerken gelijk gesteld met het vluchten van naar Siberie en andere streken gedeporteerden uit het oord hunner ballingschap, en ten aanzien van dezen verwezen naar de daarvoor bestaande reglementen.

VIERDE HOOFDSTUK.

VROEGERE WETGEVINGEN EN ONTWERPEN VAN WETGEVING IN NEDERLAND.

---

§ 1. Oud-Nederlandsch recht.

In de verschillende oude ordonnantiën, plakkaten en keuren, die in ons land werden afgekondigd, heb ik bijna overal te vergeefs gezocht naar bepalingen omtrent zelfbevrijding, terwijl ook in het kanonieke recht geene voorschriften daaromtrent worden aangetoffen. Waren geen bijzondere strafbedreigingen tegen een misdrijf vastgesteld, dan werd door de rechters een willekeurige straf opgelegd; in zoodanig geval beriepen zij zich op de uitspraken van in hun tijd veel gezag hebbende schrijvers.

Om dus aan te toonen, in hoeverre de ontsnapping van gevangenen in het Oud-Nederlandsch recht als een strafbaar feit werd aangemerkt, en welke straffen den

ontvluchte werden opgelegd, zal ik, behalve het weinige dat ik aangaande dit onderwerp gevonden heb in de costumen en ordonnantiën, de uitspraken aanhalen van bekende schrijvers uit de 16de 17de en 18de eeuw, uit welke aanhalingen men zal kunnen zien, dat de zelfbevrijding in later tijd uit een veel milder gezichtspunt is beschouwd dan vroeger. Wat de 16de eeuw betreft, hiertoe zal ik een aanhaling geven uit de werken van de Damhouder, die een betrekking bekleedde aan het hof van Karel V, en die in zijn tijd bijzonder veel gezag had.

In het werk van dien schrijver "Practyke in civile "saken" komen de volgende uitspraken voor in het 65ste hoofdstuk:

"So wie om onbekende schuldt ghevangen zynde, voor "het bewys van de schuldt uyt het Gevangenhvys breeckt, "die maeckt syn saeck erger; want de schuldt, die eerst "ontkent was, wordt door de uytbraeck voor bekent en- "de seker gehouden ende daerenboven wordt de uytbraeck "noch gestraft met thien Parysche ponden, ofte met bannis- "sement, ofte andersints naer discretie van den rechter."

"Maar 't voorgeseyde moet men verstaen, als hy met "geweld uytgebroken is; want soo hy 't Gevangenhuys "opengevonden had, ende sonder kracht, geweld of brake, "of sonder vylingh van ysers, boeyen of diergelycke "instrumenten, daer hy mede ghevangen gehouden wierdt "of daer syn handen of voeten mede gebonden waren, "uytgegaan was, soo soude hy onstrafbaar syn."

En in het werk: "Practyke in criminele saken" van

denzelfden schrijver vindt men in het 18de hoofdstuk: "So wie criminelyk gevangen licht en hy breeckt uyt "sonder fortse (want hy de deure open vindt) die is te "punieren by banne ofte andersins arbitralyck, ter dis- "cretie van den Juge, maer is hy 't ontkomen fortse- "lyck ende dat crime, daeromme hy gevangen was, "gebreet ende bekent staet, ofte hy daer of verwonnen "is met oorconden, so is hy punierlyck van den lyve, "alwaer 't oock dat crime niet capitael, en waer want "'t breken van den gevangenisse hem daer af beschul- "dight maeckt. Soo wat gevangen nitloopt, quets of "doodt-slaet den cypier is te punieren lyvelyck met den "swaerde." "Soo wie ergens gevangenisse gebroken heeft, "is suspect van vluchte en de wegh-loope in alle andere "gevangenissen ende verliest de Privilegiën ende faveu- "ren, die men de gevangenen doet, gelyck als geslaeckt "te mogen syn op sekere borge, van verlichting van "yseren ende boeyen; van ter lucht te mogen gaan oft "te sitten ter venster ende diergelyke. De sake soo "voorseyt is overkomen, is schuldig, ende behoort den "Juge 't aensien ende aenmerken, wat den uytlooper "oft uytbreker gemoveerd en de geroert heeft dies te "doen omdat hy sekerlyck jugeeren ende vonnissen soude."

"Naer de Geestelycke Rechten en is geen speciale "peyne gestatueert op gevangenisbrekers, maer vermach "den geestelycken Juge hem dien aengaende te rege- "leren naer de Wereltlycke Rechten, ende naar 't uyt- "wysen dien punieren, aenschou en de oogmerck ne-

"mende op de qualiteiten van de personen ende De-
"licten, want de Geestelycke Rechten en ontweerdigen
"niet 't achtervolgen der Wereltlycke Rechten."

Volgens de Damhouder werd dus het met geweld ontsnappen van den preventief gevangene voor een bewijs zijner schuld gehouden, en krijgt hij bovendien een arbitraire straf, terwijl zijne eenvoudige ontsnapping ongestraft wordt gelaten.

Anders is het met den strafgevangene; ontsnapt deze zonder geweld, dan wordt hij arbitrair gestraft; zoo hij met geweld uitbreekt, dan krijgt hij een lijfstraf, en als hij ter gelegenheid zijner ontsnapping zijne bewakers doodt of verwondt, dan wordt hij ter dood veroordeeld.

Ook schijnen toen reeds de later in vele wetboeken opgenomen displinaire straffen op den ontsnapte gevangene te zijn toegepast, doch niet als straffen, maar als voorzorgsmaatregelen tegen eene herhaling der ontsnapping. De rechter wordt aangemaand, om bij eene plaats gehad hebbende ontsnapping niet alleen te letten op de middelen door den ontsnapte gebezigd, maar tevens op de motieven zijner handeling.

Hoe gevaarlijk men de ontsnapping beschouwde voor de maatschappelijke orde, kan ook nog daaruit blijken, dat, op het voorbeeld van het Romeinsche recht, zij die eene poging tot ontsnapping hunner medegevangenen bekend maakten, hiervoor beloond werden, door in vrijheid te worden gesteld.

"Den gevangen, die wroeght, die reveleert, ontdeckt

"ofte andersints uytbrengt, hoe de andere gevangenen "poogen uyt te breken, is slakelyk ende behoort syn "misdaedt ofte crime (op dat remitteerlyck is) bij den "Prince geremitteerd ende vergeven te zyn." (De Damhouder cap. 18 n°. 3).

Behalve deze uitspraken vond ik nog in de Costuymen van Utrecht, in 1550 door Karel V bevestigd, het volgende: In den 35sten titel "Van vangenissehouders ende "vangenissebrake" wordt eerst gehandeld over de straf, den zorgeloozen cipier op te leggen, vervolgens de procedure bij verstek geregeld, en eindelijk in art. 3 bepaald:

"Diegene, die ontkomt forcelyk, ende die saken, daer-"omme hy gevangen is, bekent heeft, of daervan by "getuyge verwonnen is, al waer 't dat 't criem niet capitael en ware, is punierlijk aen den lyve, of ander-"sins tot discretie van den gerechte."

Bijna gelijkluidend is de bepaling in de Gelresche Landt- ende Stadtrechten in 't Overquartier van Roermond: "De gevangen, die met gewalt ontkomt ende uyt den ge-"vanckenisse breeckt, soo verre hy 't misdaet, daeromme "hy gevangen is, bekent heeft oft by getuygen verwonnen "is, wordt gestraft aen den lyve oft andersints tot goet-"duncken van 't Gericht alwaert oock dat andersints tot "het misdaet geen lyfstraf en stonde. Maer waer die ge-"gevangen onnoosel, oft dat hy uyt die gevanckenisse "geraeckte sonder kracht ofte gewalt, solde die straffe "alsdan soeter vallen."

In de 17de eeuw werd de in dien tijd heerschende

rechtspraak nagespoord en ontwikkeld door van Zutphen, advocaat bij het provinciaal gerechtshof van Utrecht. Ik zal daarom mededeelen, wat ik in zijn werk "Practycke "der Nederlandsche Rechten van de Daghelycksche soo "civile als criminele questien", uitgegeven in 1664, gevonden heb. Op het woord "Gevanckenisse" komt het volgende voor:

"Dengene die te onrecht en de buyten ordre van recht "in de Ghevanckenisse geworpen is, mach nae de opinie "van vele Doctoren uyt de Gevanckenisse breecken ende "aufugeren, sonder dat hy daer over strafbaer is. Doch "word het selve by verscheyde ander Doctoren tegen-"gesprooken."

"Het is controvers, of dengene dewelcke met recht "ende wettelyck gevangen is, indien hy met geweld "uit de Ghevanckenisse breeckt, incurreert de peyne des "Doods? Sommige Doctoren sustineeren Ja; andere "meynen, dat hy met een bannissement, of eenige andere "straffe tot goetduncken van den Rechter moet gepu-"nieert worden."

"Dengene, die uyt de Gevanckenisse aufugeert, sonder "eenich ghewelt, also hy de deure open gevonden heeft "en moet met de ordinaris peyne niet gestraft worden, "dan moet ghepuniecrt worden met een ander extra-"ordinaris peyne tot discretie ende goetduncken van den "Rechter."

"Quaestie is; indien dengene die ter oorsake van eenigh "Delict gevangen is, met gewelt uyt de Gevanckenisse

"breeckt, of hy het Delict schynt te bekennen, ende "gehouden moet worden voor geconfesseert ende gecon-"vinceert? Sommige meynen Ja; dan soo hij sonder ge-"welt uyt de Gevanckenisse is geaufugeert, alsdan en "wordt hy niet gehouden voor gheconfesseert. Doch vele "Doctoren sustineeren dat oock, schoon genomen den "gevangen met gewelt uyt de gevanckenisse ghekomen "is, hij evenwel niet ghehouden of ghecondemneert mach "worden alsof hy het Delict bekent hadde."

Uit deze aanhalingen, bij alle welke uitspraken van de Damhouder en van nog veel oudere schrijvers worden geciteerd, blijkt, dat er in de 17de eeuw groote onzekerheid heerschte omtrent de vraag, hoe de ontsnapping van gevangenen moest worden gestraft.

Het eenige geval toch, waarover men het eens scheen te zijn, is, dat op de eenvoudige zelfbevrijding niet de gewone straf moest worden toegepast, maar een willekeurige straf door den rechter moest worden opgelegd.

Stelliger evenwel laat zich Simon van Leeuwen in zijne Censura Forensis uit: "Moribus nostris (zoo getuigt hij) "nemo, qui quoquam modo carceres evasit, "propterea, si aliter de crimine non constet, ut criminis auctor tamquam per fugam confessus, condemnari solet; "sed ex ipso delicto, propter quod prehensus erat, dijudicatur, et convictus ordinaria ejusdem criminis poena "condemnatur, quae carceris effractione nonnihil aggra-"vari solet."

Gaarne had ik hier willen bijvoegen, op welke wijze

de zoo bekende ontsnapping van Hugo de Groot is gestraft, maar mij is gebleken, dat niet alleen hij zelf niet bij verstek is veroordeeld, en zelfs niet voor het gerecht is gedaagd, maar dat ook, hetgeen meer te verwonderen is, zijne vrouw op dezelfde wijze is behandeld. Men ziet hieruit, dat de rechtspraak in dien tijd zeer arbitrair was, daar toch nergens een bepaling bestond, die de straf op bevrijding van gevangenen door derden uitsloot, als die daad door bloedverwanten van den bevrijde was gepleegd.

Laat ons thans zien, hoe de jurisprudentie een eeuw later dacht over het strafbare der zelfbevrijding. Ik zal daartoe eene plaats aanhalen uit het "Hollandsch rechtsgeleert woordenboek", uitgegeven in 1768 onder directie van Mr. Kersteman. Hierin komt het volgende voor op het woord "Gevangenis".

"Dat een crimineel delinquent, die uit de gevange-"nis evadeert en vlucht, daarom niet zwaarder als te "voore zoude behoren te worden gestraft, nog dat "daaruit een confessie van 't crime kan worden getrok-"ken, schijnt indisputabel te zijn, tenzij het breeken "uit de gevangenis met violentie en geweld was ge-"paart gegaan, met dat gevolg dat een gevangen, om "uit de gevangenis te geraken, Iemand gedood of ge-"wond heeft."

Als men dus Kersteman mag vertrouwen, dan zijn in de 18de eeuw veel milder beginselen aangenomen, en heeft men zelfs de zelfbevrijding, zonder dat daarbij geweld

egen personen is gepleegd, als straffeloos beschouwd. Het is echter de vraag, of Kersteman, die, nadat hij de aangehaalde woorden schreef, zelf twaalf jaren lang in het tuchthuis heeft gezeten, hier wel volkomen geloof verdient. Althans is het zeker, dat de regeering van Amsterdam den 28sten Januari 1758 eene ordonnantie had uitgevaardigd als volgt: "Alzo zedert eenige "tijd de geconfineerdens in de gijzeling dezer stede zig "niet ontzien hebben, dan eens om de ijzere traliën "door te zaagen, dan eens om gaten in de muuren te "breken, om door dat middel te échappeeren, en het- "zelve *naar regten* niet alleen verboden maar *zeer straf-* "*baar* is, zoo hebben mijne Heeren van den Geregte "dezer stad goedgevonden, alle de geconfineerdens in "de voorschreven gijzeling, zo die er nu zijn, als die "er namaals mogten komen, te waarschouwen, dat al- "len, die zig van nu af aan schuldig mogten maaken "aan de voorschreven misdaaden, ten minsten met zes "maanden confinement zullen worden gestraft, des zul- "len hiervan verschoont zijn, die aan den cipier de "ontdekking gedaan hebben. En vermits het difficiel is "te bewijzen, wie eigentlijk gebrooken of gezaagt heb- "ben, wanneer er verscheide persoonen in één hok zitten, "zoo hebben mijne voorschreven Heeren nog goedge- "vonden door dezen te statueeren, dat bij ontdekkinge, "dat er gezaagt of gebrooken is, voor schuldige gehou- "den zullen worden allen, die in het hok zitten, daer in "gezaagt of gebroken is, en die hetzelve niet zullen heb- "ben aangegeven."

§ 2. **Ontwerp van het Lijfstraffelijk Wetboek overgegeven aan het Staatsbewind der Bataafsche Republiek.**

In dit ontwerp, dat het tweede deel uitmaakte van het in 1804 ingediende: "Ontwerp van een algemeen "burgerlijk en lijfstraffelijk wetboek," komen geene bepalingen aangaande zelfbevrijding voor. Men heeft dus alleen de misdrijven ter gelegenheid eener zelfbevrijding bedreven willen straffen, zonder dat deze de toepassing der tegen die misdrijven bedreigde straffen mocht wijzigen, en alzoo het stelsel van volstrekte straffeloosheid der zelfbevrijding aangenomen.

§ 3. **Crimineel Wetboek voor het Koningrijk Holland.**

Men heeft in dit wetboek, dat in 1809 werd ingevoerd, op het stelsel van volstrekte straffeloosheid der zelfbevrijding, eene uitzondering toegelaten voor het geval, dat, om te kunnen ontsnappen, door de gevangenen in de gevangenis brand is gesticht.

In den titel over brandstichting toch wordt hiertegen in Art. 172 geeseling, brandmerk, langdurige gevangenis en verbanning, en bij herhaling de straf van den strop bedreigd.

§ 4. **Ontwerp** 1827.

In het op ons onderwerp betrekking hebbende artikel 166 in den 2^{den} titel van het 2de boek, in den Franschen

tekst luidende: "de l'émente, des violences séditieuses "et des outrages envers les dépositaires de l'autorité "publique", wordt ontsnapping door middel van gevangenisbraak of van geweld tegen personen, en tevens de poging tot zoodanige ontsnapping gestraft, met inachtneming der omstandigheden, met gevangenis van hoogstens drie jaren.

Verder is, wat den tijd betreft, waarop zij deze straf moeten ondergaan, het voorschrift van den Code Pénal dienaangaande met andere woorden overgenomen.

In dit ontwerp is dus, zooals ook in den Code Pénal reeds was gedaan, het stelsel van volstrekte straffeloosheid der zelfbevrijding geheel verlaten, en hoewel de eenvoudige zelfbevrijding straffeloos wordt gesteld, tegen de gequalificeerde eene bijzondere straf bedreigd.

§ 5. Ontwerp 1842.

In den titel, handelende over: "feitelijke wederspannigheid tegen het openbaar gezag en andere schending "van hetzelve", vinden we op het met gevangenisbraak of geweld tegen personen ontnappen van gevangene, gegijzelde of in verzekerde bewaring genomene personen, gevangenisstraf gesteld van minstens ééne maand, en hoogstens één jaar.

Ook is weer, opzichtelijk den tijd, wanneer deze straf moet worden ondergaan, in art. 15 eene bepaling gevoegd, gelijk aan die, in het vorige ontwerp voorkomende. In dit ontwerp is dus weer hetzelfde stelsel als

in het vorige aangenomen, n.l. dat van strafbaarheid der gequalificeerde zelfbevrijding.

Bovendien is hier bij artikel 15 eene alinea gevoegd, welke een beginsel, dat altijd reeds door de jurisprudentie was voorondersteld stilzwijgend in de Code Pénal te bestaan, tot wet verheft, n. l. de niet toepasselijkheid, bij ontsnapping van preventief gevangenen, van de in artikel 207 al. 2 van het Wetboek van Strafvordering voorkomende bepaling, dat "als iemand wordt schuldig "verklaard aan onderscheidene misdrijven alleen de straf "tegen het zwaarste misdrijf bedreigd tegen hem zal "worden uitgesproken."

Die niet toepasselijkheid is door de jurisprudentie aangenomen als in den aard der zaak liggende wegens het op zich zelf staande der straf op zelfbevrijding, terwijl anders, nam men dit beginsel niet aan, iemand, die in hechtenis zijnde voor een licht misdrijf, ontsnapt en daarvoor b. v. 't maximum der tegen ontsnapping bedreigde straf krijgt, ongestraft zou worden gelaten voor hetgeen dan toch zijn hoofdmisdrijf is. Hoewel, zooals ik zeide, dit beginsel reeds stilzwijgend door de jurisprudentie was aangenomen, hebben m. i. de ontwerpers toch wel gedaan, als zij zich met die jurisprudentie konden vereenigen, dan ook dit beginsel tot wet te verheffen, daar toch, hoewel de uitspraken hierover eenstemmig luiden, dit beginsel niet door alle schrijvers over dit artikel is aangenomen; de gronden voor deze beide verschillende meeningen zal ik later ontwikkelen.

Maar, zooals terecht wordt aangemerkt in de "Aan-"teekeningen en Bedenkingen op het Ontwerp van een "Wetboek van strafrecht voor Nederland", de ontwerpers hadden nu ook verder moeten gaan, en tevens de niet-toepasselijkheid van 't bepaalde omtrent herhaling moeten vaststellen, en daardoor ook dit reeds stilzwijgend aangenomen beginsel tot wet moeten verheffen, als dit ten minste de bedoeling des wetgevers was, daar toch ook dit beginsel niet zoo duidelijk uit de wet is op te maken.

Bij de behandeling van het Ontwerp 1842 werd een belangrijke verklaring gegeven omtrent hetgeen de regeering verstaan wilde hebben onder den naam van gevangene, gegijzelde en in bewaring genomene personen.

Deze allezins juiste verklaring is, dat gevangenen zijn: "allen die, hetzij krachtens een arrest of vonnis van veroor-"deeling, hetzij bij wege van gijzeling, hetzij op bevel "van den rechter in gevangenhuizen zijn opgesloten;

dat gegijzelden zijn: "personen, die, krachtens art. 599 "e. v. van het Wetboek van B. Rv. in bewaring genomen, "nog niet in een huis van gijzeling zijn gebracht";

dat in verzekerde bewaring genomen personen zijn: "zij, "die op heeter daad betrapt, of tegen welke bevelen van "voorloopige gevangenneming of gevangenhouding zijnde "afgegeven, nog niet in de gevangenis zijn overgebracht."

Door deze verklaring was een einde gemaakt aan den strijd over de beteekenis van het woord "dêtenus" in den Code Pénal, een strijd, die, daar dit ontwerp nooit is ingevoerd, nu nog altijd bestaat.

§ 6. Ontwerp 1847.

In dit ontwerp zijn omstreeks dezelfde voorschriften opgenomen, als in het vorige; er is slechts één nieuw beginsel hierin op aandrang van de Kamer opgenomen, dat n. l. poging tot gequalificeerde zelfbevrijding ook strafbaar is gesteld; verder is de redactie verbeterd, vooral in art. 12, waarin moeilijkheden, ontstaande uit de toepassing van art. 15 van het ontwerp 1842 worden weggenomen. Hierin wordt n. l. bepaald, dat als preventief gevangenen ontsnappen of pogen te ontsnappen, en wegens dit wanbedrijf tot gevangenisstraf worden veroordeeld, en tevens tot tuchthuisstraf of tot verbanning wegens het misdrijf, waarvoor zij voorloopig in hechtenis waren genomen, dat dan eerst de straf van het tuchthuis of der verbanning, en daarna de gevangenisstraf moet worden ondergaan.

VIJFDE HOOFDSTUK.

CODE PÉNAL.

In onzen Code Pénal wordt over ontkoming van gevangenen gehandeld in het hoofdstuk, dat strafbedreigingen bevat tegen misdrijven, waardoor de openbare orde wordt gestoord, en hierin in § 4 van de 4de afdeeling, die tot opschrift draagt: "résistance, désobéissance et autres "manquemens envers l'autorité publique."

Uit deze plaatsing ziet men al dadelijk, uit welk oogpunt de wetgever het misdrijf beschouwt; hij bedreigt n. l. daarom straf tegen het ontkomen van gevangenen, omdat daardoor de openbare orde wordt verstoord, en dus de staat in zijne werkzaamheid verhinderd, en hij vindt dit een zoo gevaarlijk feit, dat hij in art. 245 ook de zelfbevrijding strafbaar stelt, als deze zich n. l. onder zekere vormen voordoet. Alzoo is in den C. P. het stelsel aangenomen van strafbaarheid der gequalificeerde zelfbevrijding; in hoeverre dit stelsel te rechtvaardigen is en aanbeveling verdient, wil ik niet in dit hoofdstuk onder-

zoeken, waarin ik alleen de jure constituto zal spreken. Artikel 245 luidt als volgt: "A légard des détenus, qui "se seront évadés ou qui auront tenté de s' évader par "bris de prison ou par violence, ils seront, pour ce ceul "fait, punis de six mois à un an d' emprisonnement, "et subiront cette peine immédiatement après l' expira- "tion de celle, qu'ils auront encourue pour le crime ou "délit, à raison duque ils étaient détenus, ou immédia- "tement après l' arrêt ou jugement, qui les aura acquittés "ou renvoyés absous dudit crime ou délit; le tout sans "préjudice de plus fortes peines, qu'ils auraient pu en- "courir pour d'autres crimes (1), qu'ils auraient commis "dans leurs violences."

Dus zijn elementen van dit misdrijf:

1°. Er moet iemand "détenu" zijn.

2°. Deze moet zijn ontsnapt, of gepoogd hebben te ont- snappen.

3°. Hij moet hiertoe "bris deprison" of "violence" heb- ben gepleegd.

Onderzoeken we de beteekenis dezer drie elementen en vragen we daarom in de eerste plaats: wie is "détenu"?

Verschillende antwoorden zijn op die vraag gegeven door de schrijvers over den Code Pénal en door de ju-

---

(1) Hier had moeten worden ingelascht: "*ou délits*", daar het toch ook wel toepasselijk zal zijn bij wanbedrijven. Men zal nu crime in de algemeene beteekenis van misdrijf moeten opvatten; deze naams- verwarring komt herhaalde malen in den C. P. voor.

risprudentie, en voornamelijk loopen de meeningen uiteen aangaande de vraag, of onder den naam "détenu" ook de wegens schulden gegijzelde is begrepen. Ontkennend is deze vraag beantwoord door Chauveau en Helie (1), Carnot (2), Rauter (3), Morin (4), Bourguignon (5), Merlin (6) e. a., terwijl ook in ontkennenden zin is beslist door het Fransche hof van cassatie in de arresten van 30 April 1807, 20 Augustus 1824, 30 Juni 1827.

Anderen echter, die een algemeene beteekenis aan het woord geven (7), beroepen er zich op, dat toch door een gevangene wegens schulden, die met geweld of braak ontsnapt, evenzeer nadeel wordt toegebracht aan de openbare orde als door den strafgevangene en elken andere gevangene, die hetzelfde feit pleegt, maar zulk een reden kan eene verandering wenschelijk maken, maar kan er niet toe leiden om een zoodanige, met de letter der wet geheel strijdende opvatting, te wettigen. Als men n. l. de geheele paragraaf leest, dan ziet men, dat worden genoemd: beklaagden, beschuldigden en veroordeelden wegens misdaad en wanbedrijf, en krijgsgevangenen, ter-

(1) Theorie du Code pénal No. 2133.

(2) Commentaire sur le Code pénal art. 237 No. 3.

(3) Traité du droit criminel § 391.

(4) Répertoire du droit criminel i. v. évasion No. 12.

(5) Commentaire sur le Code pénal § 391.

(6) Questions de droit i. v. prisonniers pour dettes § 2.

(7) b. v. Dalloz in de 4e editie van zijn "Recueil alphabétique i. v. évasion No. 80. In zijn "Nouveau répertoire" is hij echter van gevoelen veranderd i. v. évasion No. 12.

wijl volstrekt geen melding wordt gemaakt van den "pri-"sonnier pour dettes." Nu zou men kunnen meenen, dat de andere artikelen alleen betrekking bebben op het ontkomen van gevangenen door middel van derden, en dat artikel 245, als een zelfstandig misdrijf behelzende, afzonderlijk van de andere artikelen behoort beschouwd te worden, maar m. i. staan de artikelen wel degelijk met elkander in verband, en had de wetgever den voor schulden gegijzelde in de strafbepaling willen opnemen, dan had hij zulks uitdrukkelijk behooren te doen, zooals dan ook geschied is in de ontwerpen van 1842 en 1847.

Juist omdat ik geloof, dat artikel 245 in verband met de andere artikelen behoort beschouwd te worden, meen ik te moeten aannemen, dat de strafbedreiging van dit artikel ook toepasselijk is op krijgsgevangenen, die men anders niet hiertoe zou kunnen brengen, daar zij geen misdaad of wanbedrijf in den zin van den Code Pénal hebben begaan.

Hoe men nu kan meenen, dat art. 245, als men het op zich zelf staande beschouwt, toepasselijk kan zijn op den wegens schulden gegijzelde, begrijp ik niet, daar het artikel toch zegt, dat de ontvluchten hunne straf zullen ondergaan: "après l'expiration de la peine, qu'ils "auront encourue pour le crime ou délit, *à raison duquel* "ils étaient détenus." Er staat toch duidelijk, dat de ontsnapte, om de hier uitgesproken straf te kunnen ondergaan, gevangen moest zijn wegens misdaad of wanbedrijf. Hoe men dus dit artikel ook beschouwe, hetzij

op zich zelf, hetzij in verband met de voorgaande artikelen, nooit zal het m. i. toepasselijk kunnen zijn op den wegens schulden gegijzelde; wel, zoo men het in verband met de andere artikelen beschouwt, hetgeen ik geloof dat de bedoeling des wetgevers is geweest, op den krijgsgevangene.

Een andere vraag is, of het wenschelijk zou zijn geweest ook den wegens schulden gegijzelde in deze strafbepaling op te nemen, en deze vraag geloof ik toestemmend te moeten beantwoorden. Men heeft hier tegen aangevoerd, dat door zijne ontsnapping niet de belangen der maatschappij, maar die van een enkel persoon (zijn schuldeischer) worden benadeeld, en dat daarom ten aanzien van hem de reden, waarom in deze geheele paragraaf straffen bedreigd worden, vervalt, maar deze beschouwing houd ik voor zeer onjuist; art. 245 straft niet zoozeer de ontsnapping van gevangenen, als wel de wijze, waarop zij ontsnappen, en het meerdere of mindere nadeel, aan de maatschappij berokkend, hangt dus niet zoozeer af van den persoon des ontkomenen, als wel van het meer of minder gewelddadige der wijze, waarop hij die ontsnapping heeft bewerkstelligd, zoodat het dus zeer inconsequent is, dat de wegens schulden gegijzelde niet in deze bepaling kan worden opgenomen. In het reeds aangehaalde arrest van het Fransche hof van cassatie van 20 Augustus 1824 worden op gevangenisbraak door den wegens schulden gegijzelde gepleegd, de artt. 456 en 479 nº 1 C. P. evenmin toepasselijk verklaard; dus kan hij dit feit vol-

komen ongestraft plegen. Bovendien kunnen door die gevangenisbraak, uitgevoerd door den wegens schulden gegijzelde, andere strafgevangenen ontsnappen, en niemand zal dan gestraft kunnen worden, daar op den eerste geene strafbedreiging toepasselijk is, terwijl ook de laatsten geen "bris de prison" hebben gepleegd, maar slechts gebruik hebben gemaakt van die, aan welke de eerste zich heeft schuldig gemaakt.

Uit het bezigen der woorden "crime" en "délit", met voorbijgaan van 't woord "contravention", volgt verder, dat de strafbedreiging niet toepasselijk is op den wegens politieovertreding gevangene.

Rauter (1), die ook den gevangene wegens schulden uitsluit, is ten aanzien van politiegevangenen van een tegenovergestelde meening; hij meent, dat op alle gevangenen wegens misdrijven, die een publiek karakter dragen, deze strafbedreiging toepasselijk is, en verdedigt dan het publiek karakter der politieovertredingen; het kan zijn, dat de wetgever zulks heeft bedoeld, maar men kan het toch niet aannemen zonder bepaaldelijk de letter der wet te verwringen, en men mag eene wet niet opvatten op eene wijze, geheel in strijd met de duidelijke woorden dier wet, en vooral niet eene strafwet op die wijze uitbreiden.

Evenmin mag men, op dezelfde gronden, art. 245 toepasselijk achten op de als maatregel van tucht op-

(1) t. a. p.

geslotenen en ook niet op de voorloopig opgeslotenen, om aan een vreemde mogendheid te worden uitgeleverd; deze allen hebben geen misdaad of wanbedrijf in den zin onzer strafwet begaan. Ten aanzien van de tot uitlevering opgeslotenen is dan ook in dien zin beslist door het Fransche hof van cassatie in het reeds aangehaalde arrest van 30 Juni 1827 en door een vonnis van de rechtbank te Zutfen van 30 Juni 1840. (W. 121.)

Dat op de laatstgenoemden art. 245 niet toepasselijk mag worden geacht, wordt bovendien daardoor bevestigd, dat de wet van 13 Augustus 1849: "tot regeling "der toelating en uitzetting van vreemdelingen" volstrekt niet spreekt over de ontsnapping van tot uitlevering opgesloten vreemdelingen.

Wel zal men het artikel toepasselijk moeten verklaren op hen, die eene de voor wanbedrijf uitgesproken boete vervangende gevangenisstraf ondergaan; dezen toch zijn "détenus pour un délit."

Onder "détenu" behoeft men niet juist te verstaan den in eene gevangenis opgeslotene; men zal wel hen als "détenus" moeten beschouwen, die zich, op welke wijze ook, in handen der justitie bevinden; al is iemand b.v. nog niet in eene gevangenis overgebracht, maar op weg daarheen onder geleide, dan is hij "détenu" en kan zich aan het misdrijf van art. 245 schuldig maken, wel niet door "bris de prison" te plegen, om de eenvoudige reden, dat hij niet in eene gevangenis is, (wat we hieronder te

verstaan hebben, zal ik straks onderzoeken), maar door geweld te plegen jegens zijne geleiders. Dit is zoo ook uitgemaakt in arresten van het Fransche hof van cassatie van 5 Augustus 1832, 3 Mei 1855 en in een vonnis van de rechtbank van Bordeaux van 2 October 1849. "Détenu" zal wel moeten beteekenen wettelijk gearresteerde; zoover zal de beteekenis van het woord niet gaan, dat men daaronder elke feitelijke detentie zou willen verstaan hebben; de wetgever heeft geen straf willen bedreigen tegen iemand, die uit de gevangenis ontsnapt, waarin hij op onwettige wijze was gebracht. Dalloz noemt een zoodanige ontsnapping: "un cas de légitime "défense" en, voegt hij er bij: "la légitime défense écarte "l'idée du délit." Met het woord "wettig" bedoel ik natuurlijk "op de bij de wet voorgeschrevene wijze"; heeft de arrestatie op die wijze plaats gehad, al blijkt dan later de onschuld van den gearresteerde, dan wordt daardoor toch niet de arrestatie onwettig.

Zeer nadeelig is het niet, zoo vele personen van de strafbepaling van dit artikel uit te sluiten, daar het toch geene straffen behelst tegen eenvoudige ontsnapping, en het geweld, ter gelegenheid van eene ontsnapping gepleegd, toch wel zal vallen onder andere strafbepalingen van ons wetboek.

Mijne conclusie is, dat men onder détenu te verstaan hebbe: Ieder, die op wettige wijze is gearresteerd wegens misdaad of wanbedrijf, waarvoor hij veroordeeld is waarvan hij beschuldigd of waarvoor hij voorloopig

aangehouden wordt, en tevens krijgsgevangenen.

Onderzoeken we thans het tweede element van dit misdrijf: wanneer kan iemand geacht worden te zijn ontsnapt, wanneer pogingen daartoe te hebben aangewend?

Deze vraag is, dunkt mij gemakkelijk te beantwoorden. Ontsnapping toch is uit den aard der zaak dan voltooid, als de gevangene, al is het maar voor een oogenblik, buiten de buitenste deuren zijner gevangenis, of uit de macht zijner bewakers is. Het komt er volstrekt niet op aan, of hij dadelijk weer gevat wordt, of eerst na eenigen tijd; het feit, dat hij zich in vrijheid heeft bevonden, maakt zijne ontsnapping voltooid.

En wat nu poging tot ontsnapping betreft, deze is aanwezig als de elementen van art. 2 C. P. aanwezig zijn n. l. voorbereidende handelingen, gevolgd door een begin van uitvoering, welke slechts is verhinderd door van des daders wil onafhankelijke omstandigheden.

We zijn nu genaderd tot het derde element en moeten hiertoe weten, wat "bris de prison", wat "violence" is.

Met Chauveau en Hélie (1) aan te nemen, dat tot het wezen van "bris de prison" vereischt wordt, dat er "effraction extérieure" hebbe plaats gehad, gaat m. i. niet aan.

Ik geloof, dat men elke braak, aan het gebouw der gevangenis gepleegd, als bris de prison zal moeten beschouwen. Dit is ook zoo opgevat in een arrest van den H. R. van 28 Augs. 1855.

---

(1) t. a. p. No. 2136.

Als b. v. een gevangene de deur zijner cel openbreekt, en daarna de buitendeur der gevangenis zonder geweld opent en vlucht, dan is dit, dunkt mij, ontegenzeggelijk: "évasion par bris de prison." De braak moet echter bepaaldelijk aan de gevangenis hebben plaats gehad; het verbreken door den gevangene van zijne boeien mag niet als bris de prison worden beschouwd, evenmin als men als zoodanig mog opvatten het klimmen over een muur, zonder daarbij iets te verbreken. Nog valt op te merken, dat deze braak door den gevangene zelf moet zijn gepleegd; maakt hij eenvoudig gebruik van de door zijn medegevangene gepleegde braak, dan is de ontsnapping te zijnen opzichte als eenvoudige ontsnapping te beschouwen. Het hof van Parijs heeft 26 December 1835 in tegenovergestelden zin beslist, meenende dat er toch heeft plaats gehad évasion *par* bris de prison. Dit is wel waar, maar is toch m. i. eene miskenning van de bedoeling des wetgevers, die wel deze zal zijn geweest, dat iemand, om te ontsnappen, bris de prison heeft gepleegd, en een gevangene niet zal hebben willen laten boeten voor de strafwaardige handeling van een ander, daar men den een in dit geval toch ook niet als medeplichtige van den ander zal kunnen beschouwen. Deze mijne meening wordt gedeeld door den schrijver in R. A. IV pag. 214.

Onder den naam van prison zal men moeten verstaan: alleen de bij de wet als zoodanig aangewezene, en zal men dus bij ons als prison moeten beschouwen:

1°. De in art. 414. W. van Sv. opgenoemde:

a. Gevangenhuizen voor tot straf veroordeelden.

b. Gevangenis bij elke arrondissementsrechtbank aanwezig tot bewaring van beklaagden.

c. Gevangenis bij elk provinciaal gerechtshof aanwezig tot bewaring van personen, tegen welke een arrest van terechtstelling is uitgevaardigd.

2°. De in de wet van 30 Juni 1855 (aan welke wet uitvoering is gegeven door K. B. van 14 Augustus 1855) opgenoemde:

a. Kantonnale gevangenissen, eigenlijk dienende tot bewaring van politie-gevangenen, maar die tevens mogen dienen tot nachtverblijf van doortrekkende gevangenen.

b. Afzonderlijke huizen van bewaring of passantenhuizen, dienende tot huisvesting en verpleging van doortrekkende gevangenen.

Zoo is ook beslist o. a. door arresten van het hof van cassatie van 28 Augustus 1855, 17 Juli 1860 en in een vonnis van de rechtbank te 's Hertogenbosch van 19 November 1861 (R. B. XII), in welk laatste vonnis een gevangene, die in den kelder van eene particuliere woning was opgesloten en ontvlucht was door het verbreken van glasruiten en de stijlen van een raam, werd schuldig verklaard aan het verbreken van sluiting, maar art. 245 niet toepasselijk werd geacht.

Nu blijft nog over te onderzoeken, wat men te verstaan hebbe onder "violence." Hoewel dit woord eigenlijk eene meer algemeene beteekenis heeft, en men daaronder

ook bris de prison zou moeten begrijpen, moet men het hier echter minder algemeen opvatten, omdat "bris de prison" en "violence" in ons artikel beide afzonderlijk worden opgenoemd.

Men zal er nu wel onder moeten verstaan, zooals dan ook alle schrijvers over den Code Pénal het opvatten: feitelijkheden en bedreigingen tegen personen. In vele wetboeken worden het verbreken der gevangenis en feitelijkheden of bedreigingen tegen de bewakers niet alleen beide afzonderlijk genoemd, maar ook tegen het eerste feit een andere en wel een geringere straf bedreigd dan tegen het laatste; zooals men ziet is dit in den Code Pénal niet het geval, daar beide feiten door den wetgever dezelfde straf waardig worden gekeurd.

Ik meen genoeg te hebben gezegd tot toelichting der elementen van dit misdrijf en zal wel niet behoeven te zeggen, dat ontsnapping volstrekt straffeloos is, zoo zij zich niet onder de genoemde vormen voordoet, zoodat b. v. de gevangene, die door zijne bewakers om te koopen ontvlucht, niet volgens art. 245 strafbaar is; wel is m. i. in dat geval zeer zeker op hem de strafbepaling van art. 179 toepasselijk; beide bepalingen kunnen immers zeer goed naast elkander bestaan, en daarom derogeert art. 245 dan ook volstrekt niet aan art. 179 zooals Carnot (1) beweert.

Bij de behandeling van art. 245 doet zich nog een belangrijke vraag voor, n. l. of men dit artikel moet beschouwen

(1) t. a. p. art. 245 no. 4.

als derogeerende aan art. 207 W. v. Sv., en of dus, in strijd met het bij dit laatste artikel bepaalde, de straf mag opgelegd èn op de ontvluchting èn op het misdrijf, waarvoor de ontvluchte in hechtenis was, zonder dat de zwaardere straf tegen het eene de lichtere tegen het andere bedreigd opheft; m. a. w., of men art. 245 moet blijven opvatten als een uitzondering op het niet-cumulatiestelsel, in art. 207 Sv. aangenomen.

Ik zeide *blijven* opvatten, want voordat ons wetboek van strafvordening was ingevoerd kon hierover geen twijfel bestaan; hoewel in art. 265 C. d'I. C. was bepaald: "en cas de conviction de plusieurs crimes ou délits, la "peine la plus forte sera seule prononcée," zoo was hierdoor toch niet de wetgever verhinderd op dien regel in een latere wet uitzonderingen te maken, zooals hij dan ook gedaan heeft in den later ingevoerden Code Pénal. Alle Fransche schrijvers over den Code Pénal zijn het dan ook daarover eens en in verschillende arresten is dit beginsel gehuldigd, o. a. in een arrest van het cour d'assises de la Seine van 13 Oct. 1815 en in arresten van het Fransche hof van cassatie van 17 Juli 1831, 5 April 1832, 31 Juli 1834, 14 Juli 1837.

Maar mag men nu na de invoering van ons wetboek van strafvordering nog hetzelfde aannemen? In art. 207 al. 2. van dit wetboek is hetzelfde beginsel aangenomen als in den C. d'I. C, maar, zegt Mr. Godefroi in Jaarb. I, pag. 409: "De stoffe, betreffende de cumulatie der straffen, "maakt in het wetboek van Sv. het onderwerp uit eener

"opzettelijke behandeling, de wetgever moet vooronder-"steld worden de voorschriften, die de Code Pénal te dien "aanzien bevat, niet uit het oog te hebben verloren, "desniettemin heeft hij, die voorschriften met stilzwijgen "voorbijgaande, bij artikel 207 niet alleen den regel "vastgesteld, waarbij de cumulatie van straffen verboden "wordt, maar bepaaldelijk opgegeven, in welke gevallen "die regel uitzondering lijdt, zoodat in geen enkel geval "dan die, cumulatie van straffen onder de tegenwoordige "wetgeving geoorloofd is."

Dit gevoelen wordt gedeeld door Schooneveld in zijne Aant. op het Wetb. v. Sv., terwijl juist de tegenovergestelde meening wordt staande gehouden in arresten van den H. R. o. a. in dat van 10 Nov. 1847 en van 17 Juli 1860, zoo als ook in een arrest van het hof van Overijsel van 25 Jan. 1842. (R. B. pag. 676) De gronden waarop die uitspraken steunen, zijn in de eerste plaats, dat anders dikwijls een der beide misdrijven ongestraft zou blijven, hetgeen niet de bedoeling des wetgevers kan zijn geweest. Dit echter is een quaestie de jure constituendo; ook ik zou meenen dat, wanneer men eenmaal straf tegen zelfbevrijding bedreigt, deze ook zooveel mogelijk doeltreffend moet zijn, en dat zal zij zeker niet zijn, als men het niet-cumulatie-stelsel ook hier moet toepassen, maar op dezen grond eene afwijking van dit stelsel aan te nemen gaat natuurlijk niet aan. Men heeft dan ook nog andere gronden aangevoerd, en wel, dat hoewel in de 3e en 4e al. van art.

207 uitzonderingen voorkomen op den regel in de 2e al. van dat artikel aangenomen, deze echter van algemeenen aard zijn, terwijl in ons artikel 245 van een bijzonder geval sprake is, en dus ook hier aan den anders algemeenen regel kan worden gederogeerd; maar, zooals terecht door Mr. Godefroi wordt gezegd, daar in art. 207 zelf uitzonderingen, hetzij dan van algemeenen of van bijzonderen aard, worden opgenoemd, mag men niet de in een vroegere wet voorkomende uitzonderingen als gehandhaafd beschouwen; had de wetgever dit gewild, dan had hij dit op de een of andere wijze te kennen kunnen geven.

Dat hij het dan ook niet gewild heeft, blijkt verder duidelijk uit de beraadslagingen over het Wetboek van Strafvordering (te vinden bij Voorduin). Toen namelijk ter gelegenheid van deze werd opgemerkt, dat door de bepaling van art. 207 den wetgever bij het maken van een strafwetboek de handen werden gebonden, antwoordde de regeering, dat deze bepaling toch wel altijd van toepassing zou zijn.

Ik kan mij dus niet vereenigen met de gronden door den H. R. voor zijne beslissing aangevoerd, en meen mij te moeten aansluiten bij de meening van den heer Godefroi, zoodat de ontsnapte gevangene, die schuldig wordt verklaard aan het misdrijf van art. 245 en tevens aan dat, waarvoor hij in hechtenis was genomen, alleen de straf behoort te ondergaan, tegen het zwaarste dezer misdrijven bedreigd.

Als men dit aanneemt, dan vervalt ook de moeilijkheid, die anders zou kunnen ontstaan in het volgende geval. Iemand, beschuldigd wegens de een of andere misdaad, vlucht met "bris de prison"; hij wordt achterhaald en nu schuldig verklaard aan die misdaad en veroordeeld tot verbanning, terwijl hij tevens wordt schuldig verklaard aan het misdrijf van artikel 245.

Volgens de uitdrukkelijke woorden van dit artikel moet hij deze laatste straf ondergaan "après l'expiration "de la peine, qu'il a encourue pour le crime à raison "duquel il était détenu." Hij wordt dus over de grenzen gebracht en zal wel niet zooveel eerbied voor de wet hebben, dat hij na het einde van den tijd zijner verbanning zal terugkeeren om de tegen hem uitgesproken gevangenisstraf te ondergaan; hij zal wel wachten, totdat deze straf zal zijn verjaard, en zoo zal deze uitspraak volstrekt doelloos zijn.

Mijne poging om aan te toonen, dat deze straffen niet behooren gecumuleerd te worden, heeft natuurlijk alleen betrekking op nog niet veroordeelde gevangenen, die ontsnappen. Dat de strafgevangene, zijn kerker met geweld ontvluchtende, na het einde van zijn straftijd hiervoor moet boeten, spreekt van zelf, daar art. 207 Sv. aan deze opvatting volstrekt geen hinder toebrengt.

Zoo spreekt het evenzeer van zelf, dat, als de ontvluchte zich ter gelegenheid zijner ontvluchting aan zwaardere misdrijven schuldig maakt, waarop in het einde van ons artikel wordt gedoeld, dat dan de straf

op zoodanig misdrijf niet gecumuleerd behoort te worden bij de straf op de gewelddadige ontsnapping, maar alleen moet worden opgelegd.

Ontvluchting van gevangenen wordt algemeen als een misdrijf beschouwd, waarop uit den aard der zaak niet toepasselijk zijn de in onze strafwet voorkomende bepalingen aangaande herhaling van misdrijf, en wel op dezen grond, dat het misdrijf van ontsnapping zelf een staat van recidieve onderstelt, als gewoonlijk gepleegd wordende na een ander misdrijf. Een voorbeeld van eene beslissing in dezen zin is te vinden in een arrest van het hof van Noord-Holland van 24 December 1842. (R. B. V.) Echter zie ik de reden niet in, waarom men dat zoo algemeen zou moeten aannemen; ontvlucht de strafgevangene, dan is dit zeer zeker uit den aard der zaak een geval van recidieve, maar waarom zouden niet de voorschriften aangaande herhaling van misdrijf toepasselijk kunnen zijn b. v. op hem, die voorloopig gearresteerd zijnde zich aan het misdrijf van art. 245 schuldig maakt, en, na daarvoor te zijn veroordeeld en tevens vrijgesproken van het misdrijf, waarvoor hij voorloopig was gearresteerd, ten tweede male met geweld ontsnapt? Dan toch is zijn eerste uitbraak geen recidieve, terwijl zijn tweede het wel degelijk zou zijn, als niet het maximum der tegen het misdrijf van art. 245 bedreigde straf juist één jaar was, terwijl men, opdat de recidieve als verzwarende omstandigheid kunne gelden in den zin onzer strafwet, volgens art. 11 der wet van 29 Juni

1854 tot langer dan 1 jaar gevangenisstraf moet zijn veroordeeld geweest.

Dus zullen ook in dit geval de bepalingen aangaande herhaling niet toepasselijk zijn, maar niet op dezelfde gronden, waarop ze dit niet zijn bij den strafgevangene, die uitbreekt.

Ten slotte wil ik nog opmerken, dat ik van meening moet verschillen met Dalloz (1), die in art. 245 een uitzondering wil zien op het beginsel van verjaring. Ik zie niet in, waarom men van de uitdrukkelijke bepaling van art. 457 Sv., dat "*alle* vervolgingen en straf-"vorderingen verjaren" (2), ten aanzien van dit misdrijf zou afwijken. Van dit art. 457 mag m. i. alleen dan worden afgeweken, als het uit den aard der zaak onmogelijk is, een tijdstip aan te geven, waarop de tijd der verjaring zou beginnen en eindigen te loopen, zooals het geval is bij de misdrijven die een misdadigen toestand aanduiden, en om nu met Dalloz den toestand van den ontsnapte een misdadige toestand te noemen, gaat, dunkt mij, niet aan. In het Belgische strafwetboek wordt dan ook in art. 95, in tegenstelling van de meening van Dalloz, de dag, waarop de strafgevangene er in geslaagd is, te ontsnappen, beschouwd als het oogenblik, waarop de verjaring der straf, die hij bezig was te ondergaan, begint te loopen.

---

(1) Nouveau répertoire v. v. évasion n° 23.

(2) Welk voorschrift ook gevonden wordt in den C. d. i. c. artt. 637 en 638.

De ontsnapte heeft, door bij zijn ontvluchting geweld te plegen, een misdrijf begaan gelijk elk ander misdrijf, en om nu de uitzonderingen op een stellige bepaling der wet onnoodig uit te breiden is, geloof ik, in strijd met den geest dier wet.

ZESDE HOOFDSTUK.

WAT IN JURE CONSTITUENDO TE BEPALEN ZIJ.

Uit de behandeling der verschillende wetgevingen ziet men, dat aangaande ontsnapping van gevangenen verscheidene wijd uiteenloopende stelsels bestaan. Terwijl in het Romeinsche recht de eenvoudige ontsnapping strafbaar werd gesteld, ook al was geen andere strafwaardige daad tot de bereiking van dat doel gepleegd, wordt in de meeste latere wetgevingen geene straf bedreigd tegen ontsnapping dan voor zooverre deze heeft plaats gehad onder zekere voorwaarden, die haar tot gequalificeerde ontsnapping maken.

In nog andere wetboeken wordt ontsnapping, zoowel de gequalificeerde als de niet gequalificeerde, als strafeloos beschouwd, terwijl in de meeste dezer laatste wetboeken toch disciplinaire straffen worden opgelegd.

Mijne meening is, dat alleen in die wetboeken, die

volstrekte straffeloosheid der zelfbevrijding willen, het juiste beginsel wordt aangetroffen.

Ik zal trachten mijne gronden voor die meening te ontwikkelen.

Laat ons eerst zien, hoe zij, die de ontsnapping van gevangenen als strafbaar beschouwen, hunne denkbeelden daaromtrent zoeken te verdedigen. Zij zeggen: ontsnapping is verzet tegen de rechterlijke macht, ongehoorzaamheid aan de overheid, en verhindert den staat in zijne werkzaamheid. Men beweert, dat het is een verbreken van de stilzwijgende overeenkomst tusschen den staat en de ingezetenen van zijn grondgebied, hierin bestaande, dat de staat van zijn kant hulp en bescherming belooft aan de ingezetenen, en dat dezen daarentegenover hem in staat moeten stellen, die hulp te verleenen; dat de staat in zijne werkzaamheid wordt verhinderd als de maatschappelijke orde verstoord wordt, en dat daarom aan den staat het recht moet worden toegekend, ten einde zijne werkzaamheid te kunnen hervatten, om die verstoorde orde te herstellen.

Tot hiertoe is de redeneering juist; maar nu beweert men verder, dat de staat daarom ook het recht moet hebben om die stoorders der maatschappelijke orde te straffen. Dit is niet waar; dat recht toch heeft de staat alleen onder twee voorwaarden: 1°. dat hij op geen andere wijze zijn doel kan bereiken. 2°. dat, als dit zoo is, de strafbedreiging doeltreffend zij.

Ik meen, dat geene dezer beide voorwaarden hier

aanwezig is. De staat heeft immers andere preventieve middelen te zijnen dienste, met name: goede inrichting der gevangenissen en geschikte beambten, belast met het bewaken der gevangenen.

Zoolang hij hiermede kan volstaan, heeft hij geen recht tot straffen, en zoo nu toch ontsnapping plaats heeft, dan blijkt hieruit niet, dat den staat het recht tot straffen van ontsnapte gevangenen moet worden toegekend, maar eenvoudig dit, dat zijne gevangenissen *niet* goed zijn ingericht of dat de bewakers der gevangenen *niet* geschikt zijn voor hunne betrekking, en dat de staat dus deze gebreken moet verbeteren. Wel mag hij in dat geval den ontsnapte nauwer opsluiten, strenger bewaken, daar dit niet eene straf is tegen den ontsnapte, maar een middel om den staat in zijne verplichting te helpen om hen, die hij van hunne vrijheid heeft beroofd, in zijne macht te houden.

Want hiertoe is de staat verplicht tegenover de overige burgers en ingezetenen van zijn grondgebied; door iemand in hechtenis te nemen, ontrukt de staat dezen als 't ware aan de maatschappij, die nu, buiten de maatschappij staande, niet meer aan zijne verplichtingen tegenover die maatschappij gebonden is; zijne verplichting om niet de maatschappelijke orde te storen gaat m. i. op den staat over en de staat heeft, om deze zijne verplichting na te komen, z. a. ik zeide, andere middelen dan strafbedreiging.

Vele voorstanders van het stelsel van strafbaarheid der

zelfbevrijding maken uitzondering voor 't geval, dat iemand ontsnapt, die onwettig was gearresteerd; zij beweren, dat door zoodanige ontsnapping de maatschappij meer gebaat wordt dan dat zij er schade door zou lijden; anderen nemen nog meer uitzonderingen aan, als n. l. een onschuldige ontsnapt, nog anderen willen ook geen straf bedreigd zien tegen den preventief gevangene, die ontvlucht, en beperken dus de strafbaarheid tot strafgevangenen. Maar zij, die deze uitzonderingen aannemen, plaatsen zich volgens mijn oordeel op een onzuiver standpunt; zij letten alleen op het materieele nadeel, dat de maatschappij door de ontsnapping lijdt, terwijl zij het nadeel voorbij zien, dat de maatschappij lijdt daardoor, dat de maatschappelijke orde verstoord wordt. Al is het onwettig arresteeren van iemand evenzeer een zoodanige stoornis, dat neemt niet weg, dat door de ontsnapping van dien persoon wel verre van een herstel van de stoornis veeleer een tweede wordt begaan; al is het billijk, dat de onschuldige vrij zij, door te ontsnappen maakt hij zich schuldig aan stoornis der maatschappelijke orde, en moet, als men strafbaarheid aanneemt, daarvoor gestraft worden even als de strafgevangene.

Ik zeide boven, dat ook de tweede voorwaarde, waaronder de staat het recht tot straffen zou hebben, niet aanwezig is; ook dit zal ik trachten te betoogen.

Door vele voorstanders der straffeloosheid wordt de natuurlijke, den mensch aangeboren zucht naar vrijheid als reden opgegeven, waarom de staat niet het recht

zou hebben van zijne burgens te vorderen, dat zij vrijwillig het recht van den staat boven hunne vrijheid zouden verkiezen en hun eigenbelang zouden opofferen ter wille van het maatschappelijk belang. Den staat het recht tot het straffen eener wederrechtelijke daad te ontnemen alleen daarom, omdat de trek tot het plegen van die daad zoo sterk is, gaat te ver; men zou op die wijze diefstal straffeloos kunnen stellen, als die gepleegd was uit honger, dewijl toch de trek naar voedsel nog minder te wederstaan zal zijn dan die naar vrijheid. Een zoodanige zucht kan aanleiding geven tot een milde strafbedreiging, niet tot straffeloosheid.

Maar wel is die zucht naar vrijheid m. i. eene reden van straffeloosheid, als men het uit een ander oogpunt beschouwt, n. l. dat zij tot doelloosheid der strafbedreiging leidt en dus de reden van bestaan derzelve wegneemt. Want men kan zelfbevrijding toch niet als een zoo misdadig feit beschouwen, dat men daartegen zoo bijzonder strenge straffen zou kunnen bedreigen. De straffen, in den tegenwoordigen tijd hiertegen te bedreigen in verhouding tot de straffen op andere misdrijven zijn in geen geval in staat den gevangene van een voorgenomene ontsnapping af te schrikken, terwijl ik zelfs niet geloof dat de strengste strafbedreiging zou opwegen tegen die onwederstaanbare zucht naar vrijheid.

Men heeft hiertegen opgemerkt, dat op deze wijze ongestraft tegen de maatschappelijke orde kan gezondigd worden, en dat men, door straffeloosheid aan te nemen,

die zucht naar vrijheid, die dan toch gevaarlijk is en nadeel aan de maatschappij berokkent, aanmoedigt in plaats van ze te beteugelen; maar als men nu overtuigd is, dat de strafbedreiging toch niet zou helpen, dan zullen daardoor dus de gevallen van ontsnapping niet verminderen, en gesteld al, dat een enkel geval hierdoor misschien zal worden voorkomen, weegt dat dan op tegen het nadeel, dat er aan verbonden is, om in een strafwetboek een bepaling op te nemen, die in 99 van de 100 gevallen zou blijken doelloos te zijn?

En als nu den staat volstrekt geen andere middelen overbleven, om de ontsnapping te beteugelen, dan ware zulk eene strafbepaling misschien nog te rechtvaardigen, maar de staat heeft, zooals ik zeide, andere middelen ter beteugeling.

Ik zeide in het begin van dit hoofdstuk, dat ik eene volstrekte straffeloosheid zou willen zien aangenomen; omdat ik deze meening ben toegedaan, zou ik ook willen, dat niet op den ontsnapte disciplinaire straffen werden toegepast volgens de reglementen, bestaande op de tucht in de gevangenissen. Als men toch in beginsel de straffeloosheid aanneemt en dus de ontsnapping niet als een misdrijf beschouwt, dan zie ik niet in, hoe de disciplinaire straffen zouden zijn te rechtvaardigen, die zooveel minder waarborgen opleveren voor een billijke, gelijkmatige toepassing dan die door den rechter opgelegd.

Hoe dikwijls zal niet een beambte der gevangenissen,

die zelf straf heeft ondergaan wegens de ontsnapping van een gevangene, geroepen om een disciplinaire straf op dien gevangene na zijn hervatting toe te passen, worden gedreven door een gevoel van wraakzucht en daardoor hem zwaarder straffen dan een ander, wegens wiens ontsnapping die beambte niet is gestraft; dan nog liever de straffen door den rechter opgelegd, bij welker bedreiging de gevangene geen onbillijke toepassing derzelve heeft te duchten.

Alleen die tuchtstraffen zijn m. i., zoo als ik reeds boven zeide, te rechtvaardigen, die een wezenlijken waarborg opleveren tegen eene mogelijke herhaling der ontsnapping; en mocht die herhaling toch plaats hebben, dan zal daaruit blijken, dat voor dien gevangene een nog nauwere opsluiting, een nog strengere bewaking noodzakelijk is. Er zullen toch wel maatregelen zijn, in staat het den gevangene volstrekt onmogelijk te maken te ontsnappen. En die maatregelen zou ik dan ook met de meestmogelijke gestrengheid willen zien toegepast, altijd echter op deze voorwaarde, dat ze eenvoudig voorzorgsmaatregelen blijven; zoodra zij het karakter van straf aannemen, vind ik ze, op de door mij aangevoerde gronden, afkeurenswaardig.

Wat nu het stelsel betreft, in den Code Pénal en andere wetboeken aangenomen, om tegen de gequalificeerde ontsnapping straf te bedreigen, ook dit is, volgens mijne meening, af te keuren. Waarop toch steunt dit stelsel? Men heeft gemeend, dat de op zich zelf

straffelooze zelfbevrijding, door het geen ter gelegenheid van dezelve misdreven wordt, een voor de maatschappelijke orde zoo gevaarlijke handeling wordt, dat het noodig is daartegen bij de wet straf te bedreigen. Maar dit is niet consequent geredeneerd; zeer zeker zijn de misdrijven ter gelegenheid eener ontsnapping bedreven strafbaar, maar zoo die misdrijven in dat geval een andere straf verdienen, dan indien zij niet te dier gelegenheid zijn voorgevallen, hetgeen ik niet geloof, dan zou ik denken, dat zij een minder strenge straf verdienen, eerder dan dat een strengere straf er op zou moeten worden toegepast; waarom toch zou een misdrijf strafbaarder zijn, als het is bedreven ter gelegenheid eener handeling, die in beginsel is aangenomen straffeloos te zijn? Is de zucht naar vrijheid van gevangenen, die om te kunnen ontsnappen b. v. geweld plegen tegen personen, niet eerder eene verschoonende omstandigheid, dan dat zij zou moeten leiden tot een strengere straf? Ik geloof ten minste, dat geweld tegen personen dikwijls uit veel afkeurenswaardiger motieven wordt gepleegd.

In de Allgemeine Deutsche Strafrechtszeitung, uitgegeven door von Holtzendorff, komt in den jaargang van 1869 pag. 622 een stuk voor van Dr. Fischer, waarin deze beweert, dat het wel is aan te raden geen andere bijzondere straf te stellen op misdrijven, ter gelegenheid eener ontsnapping begaan, dan tegen die misdrijven in het algemeen bedreigd wordt, maar dat het toch

raadzaam is aan den rechter over te laten, om in zoodanig geval naar de omstandigheden de straf te verzwaren, daar, zooals hij zegt, anders de middelen alleen worden gestraft, en het toch billijk is ook het strafbare doel in aanmerking te nemen. Maar juist de strafbaarheid van dat doel ontken ik, en dit zal wel moeten volgen uit de straffeloosheid der eenvoudige zelfbevrijding.

De wetgever plaats zich m. i. op het zuiverste en rechtvaardigste standpunt, als hij over zelfbevrijding, zoowel over eenvoudige als over gequalificeerde, geheel zwijgt; zoo hij dat doet, dan vervalt ook de strijd daarover, of wegens ontsnapping alleen de strafgevangenen moeten gestraft worden, of ook de preventief gevangenen en de gegijzelden; niemand wordt dan n. l. daarvoor gestraft, maar ieder zal moeten boeten voor de misdrijven, die hij pleegde ter gelegenheid eener ontsnapping. Hij, die b. v. geweld pleegt jegens personen, zal toch wel moeten gestraft worden wegens dat geweld, onverschillig of hij een strafgevangene, een preventief gevangene, een gegijzelde of een ander persoon zij.

Tevens vervalt de strijd, of men bij ontsnapping ook bijzondere omstandigheden moet aannemen, die de straf geheel uitsluiten, of althans verschoonende omstandigheden, met name het dadelijk terugkeeren van een ontsnapte gevangene, die zich b.v. door slechte behandeling van den cipier gedrongen heeft gezien te ontsnappen.

Men heeft in dit geval eenvoudig te vragen: heeft hij bij die ontsnapping een misdrijf gepleegd? Zoo ja, dan wordt door zijn terugkeer dat misdrijf niet uitgewischt; misschien zal men het kunnen brengen tot de gevallen van noodweer, of, zoo dat niet mogelijk is, zullen misschien de elementen van een verschoonende omstandigheid aanwezig zijn, maar zoo men ook deze niet kan aannemen, dan zal zijn misdrijf worden gestraft eenvoudig met de straf tegen dat misdrijf bedreigd, zonder dat zijn terugkeer hierop invloed zal kunnen hebben.

Bovendien vervalt nog de beantwoording eener gewichtige vraag, of n. l. de poging tot zelfbevrijding strafbaar moet worden gesteld, en heeft men eenvoudig te onderzoeken en te beslissen, of ter gelegenheid van die poging eene daad is gepleegd, waartegen door de wet straf is bedreigd. Er zijn er, die meenen, dat de ontsnapping van een preventief gevangene de vermoedens van schuld tegen hem moet doen verzwaren, daar zij aannemen, dat men die ontvluchting als een bewijs van schuldbesef heeft te beschouwen. Dit is volstrekt niet aan te nemen; hoevele andere omstandigheden kunnen er hem toe geleid hebben, b. v. juist het tegendeel van schuldbesef, het ondragelijke denkbeeld n. l. van onschuldig gevangen te zitten, kan er hem toe dringen om op een oogenblik, dat hij daartoe eene goede gelegenheid ziet, zich zelf recht te verschaffen, als hij b. v. vreest voor onkundige rechters, en vele vermoedens tegen hem pleiten.

Het is dan ook een algemeene regel van strafrecht dat, als men verschillende interpretaties kan aannemen, men altijd die heeft te kiezen, die het minst bezwa rend is voor den beschuldigde.

Er zijn er, die, hoewel in het algemeen straffeloosheid der zelfbevrijding aannemende, hierop echter eene uitzondering gemaakt willen zien voor het geval, dat gevangenen in complot ontsnappen, omdat, z. a. zij beweren, dit niet meer eene zuivere zelfbevrijding is, maar tevens in zekeren zin hulp tot zelfbevrijding, welke, volgens hunne meening, evenals hulp van derden tot zelfbevrijding strafbaar moet worden gesteld, terwijl dit wel uitdrukkelijk zou moeten gebeuren, daar het anders als medeplichtigheid aan eene straffelooze daad naar algemeene regelen van strafrecht als straffeloos zou moeten beschouwd worden. Ik geloof, dat de wetgever het best doet, ook van deze zelfbevrijding te zwijgen. Al is het niet te ontkennen, dat de ontsnapping in complot niet meer eene zuivere zelfbevrijding is, zoo is deze toch zeer zeker de hoofdzaak, en kan het, dunkt mij, aan den rechter worden overgelaten om te onderzoeken, in hoeverre bij die ontkoming de eene gevangene hulp heeft verleend tot bevrijding van zijn medegevangene en dus op hem de strafbepalingen tegen bevrijding van gevangenen door derden moeten worden toegepast, daar toch onder deze derden ook de medegevangenen moeten behooren, of wel, dat deze ontsnapping in complot meer is te beschonwen als eene toevallig tegelijkertijd

plaats hebbende ontsnapping van meerdere gevangenen.

Als er wezenlijk een complot bestond, dan zullen in de meeste gevallen ook wel de strafbedreigingen tegen muiterij van gevangenen toepasselijk zijn, waarover ten slotte nog een enkel woord.

Dat dit gevaarlijke feit, hetwelk in de Duitsche wetboeken onder dezen naam bekend is, zeer zeker gestraft moet worden, strijdt volstrekt niet met het door mij aangenomen stelsel van straffeloosheid der zelfbevrijding. Het doel van dit misdrijf toch behoeft volstrekt niet ontsnapping te zijn; het kan b. v. zijn wraakoefening op een cipier of iets dergelijks. Dit blijkt uit de definitie van het misdrijf, zooals die b. v. voorkomt in het strafwetboek voor den Noord-Duitschen bond. Daar wordt n. l. gezegd, dat het misdrijf bestaat in het samenrotten van gevangenen, om met vereenigde krachten degenen, die met hunne bewaking zijn belast, met geweld aan te vallen, zich tegen hen te verzetten, hen te dwingen iets te doen of niet te doen, of met geweld uit te breken. Het heeft dan ook zeer weinig analogie met ontsnapping; meer gelijkheid heeft het met het misdrijf van oproer (in den Code Pénal komt in art. 219 een soortgelijk misdrijf dan ook voor in de paragraaf, handelende over rébellion), maar het mist een voornaam element van oproer n. l. het *openlijk* zich verzetten, daar het juist plaats heeft binnen de gevangenis. Volgens mijne meening zou in een aanstaand wetboek van strafrecht eene bepaling zeer gepast zijn, gelijk aan die van art. 11 der wet: "hou-

"dende bepalingen omtrent de huishouding en tucht op "de koopvaardijschepen," een toepasselijk verklaren n. l. van de artt. van het strafwetboek, die rébellion met verzwarende omstandigheden behandelen, op muiterij en verzet van gevangenen tegen hunne opzichters en bewakers, zoodat deze laatsten als ambtenaren beschouwd worden, werkzaam ter uitvoering der wet. In de meeste Duitsche strafwetboeken, die dit misdrijf behandelen, wordt dan ook dienaangaande verwezen naar de straffen, bedreigd tegen rebellie. Verkeerd is het om, zooals in sommige dezer wetboeken gedaan wordt, de bepalingen over muiterij alleen toepasselijk te verklaren op strafgevangenen, omdat dit misdrijf zelden of nooit in andere dan strafgevangenissen voorkomt; de omstandigheid, dat het ook in andere gevangenissen kan voorkomen is, dunkt mij, reden genoeg om tegen dit misdrijf, ook zoo het door andere dan strafgevangenen gepleegd wordt, straf te bedreigen.

Ik geloof, dat mijn wensch om straffen bedreigd te zien tegen muiterij der gevangenen niets te kort doet aan den door mij aangenomen regel van Feuerbach: "Ein Gefangener, welcher sich selbst befreit, verwirkt "dadurch keine Strafe."

BIJLAGE.

TEKST DER VERSCHILLENDE WETGEVINGEN.

Oostenrijk 1787.

Drittes Kapitel. Von Verbrechen, die auf den Landesfürsten und den Staat unmittelbare Beziehung haben.

§ 80. Der Gefangene, so zur Entweichung Gewalt versuchet, soll mit Streichen gezüchtiget, und mit schwereren Eisen belegt werden. Hätte er die Entweichung mit List oder Gewalt wirklich vollbracht, so ist blosz der Entweichung wegen, ohne Rücksicht auf etwa begangene neue Verbechen, als wegen welcher er insbesondere abzuurtheilen ist, seine Strafe während der noch übrigen Strafzeit durch Fasten, Streiche, schwerere Eisen und nach Gestalt der Umstände engere Anschmiedung zu verschärfen.

Oostenrijk 1803.

Fünftes Hauptstück. Von den Untersuchungsgefängnissen.

§ 330. Hätte der Verhaftete zu entweichen versuchet, so soll das Criminal-Gericht ohne allen Verzug die davon vor-

handenen Merkmahle in Augenschein nehmen, ihn darüber zur Rede stellen, und sogleich nach Verhältnisz der Umstände auf eine oder andere in dem vorigen Paragraphe bemerkte Art bestrafen. In diesem Falle kann die Zahl der Streiche auch bis auf fünfzig, und das Fasten auf mehrere eingetheilte Tage ausgemessen werden. Dabei ist zugleich die zweckmässige Anstalt zu treffen, dasz den Absichten des Verhafteten zuverlässig vorgebeuget werde.

Wie übrigens diejenigen Verhafteten, welche einander die Gelegenheit zum Entweichen durch List oder Gewalt erleichtern, sich eines Verbrechens schuldig machen, ist im 27sten Hauptstück des ersten Abschnitts enthalten.

Saksen 1838.

Drittes Kapitel. Von Auflehnung gegen die öffentlichen Behörden und von Friedensstörungen.

Art. 109 al. 5. Wenn sich zwei oder mehrere in Strafanstalten Detinirte zu gewaltsamem Ausbruch oder zu einer Gewalthandlung gegen die Aufseher oder gegen andere Beamtete der Anstalt zuzamenrotten, so sind die Anstifter, Anführer und Theilnehmer, wenn ihre Handlungen nicht in ein härter verpöntes Verbrechen ausarten, gleich Aufrührern, nach art. 113 bis 116, zu bestrafen.

Wurtemberg 1839

Drittes Kapitel. Von Handlungen gegen das obrigkeitliche Ansehen.

Art. 181. Gefangene, welche sich mittelst gewaltsamen Ausbruches oder im Complotte mit anderen Gefangenen aus der obrigkeitlichen Gewalt befreien, sind mit Gefängnisz von acht Tagen bis zu sechs Monaten zu bestrafen; bewirken sie ihre Befreiung durch Gewalt gegen die zu ihrer Verwahrung aufgestellten Personen, so tritt die Strafe der Widersetzung (art. 171, 172.) ein.

Art. 182. Wenn sich zwei oder mehrere Gefangene der Strafanstalten zum gewaltsamen Ausbruche oder zu einer Gewalthandlung gegen die Aufseher oder Beamten der Anstalt zusammengerottet haben, so sind die Theilnehmer gleich Aufrührern, nach dem in art. 176—179 festgesetzten Unterschiede zu bestrafen.

Brunswijk 1840.

Kapitel 3. Verbechen gegen die öffentliche Ruhe.

§ 99. Gefangene der Straf-, Corrections- oder sonstigen Gefangenenanstalten, welche sich zusammenrotten, um mit Gewalt sich zu befreien, sind als Aufrührer zu bestrafen.

Saksen-Altenburg 1841.

Drittes Kapitel. Von Auflehnung gegen die öffentlichen Behörden und von Friedensstörungen.

Art. 109 al. 4. Gefangene, welche sich im Complotte mit andern Gefangenen aus dem obrigkeitlichen Gewahrsam befreien, sind durch Verlängerung ihrer Detention bis zu

einem Jahre, nach richterlichem Ermessen unter Anwendung der in art. 8 erwähnten Schärtungen zu bestrafen. Ist dabei Gewalt gegen Aufsicht führende Personen gebraucht worden, so treten, insofern nicht noch härter verpönte Handlungen vorgekommen sind, die Strafe der Art. 105 und 106 ein. (In deze artt. wordt straf bedreigd tegen het zich verzetten tegen de overheid.) Wenn sich zwei oder mehrere in Strafanstalten Detinirte zu gewaltsamem Ausbruch oder zu einer Gewalthandlung gegen die Aufseher oder gegen andere Beamtete der Anstalt zusammenrotten, so sind die Anstifter, Anführer und Theilnehmer, wenn ihre Handlungen nicht in ein härter verpöntes Verbrechen ausarten, gleich Aufrührern nach artikel 113 bis 116 zu bestrafen.

Hessen 1841.

Titel 22. Von der unerlaubten Befreiung der Gefangenen.

Art. 200. Der Gefangene, welcher, auszer dem Falle des art. 201, sich selbst befreit, oder durch Mitwirkung Anderer befreit worden ist, verwirkt dadurch allein keine weitere Strafe, als die ihn etwa nach den Bestimmungen trifft, welche über die Gefängniszpolizei und Handhabung der Ordnung in den öffentlichen Strafanstalten bestehen.

Hat er aber, um zur Freiheit zu gelangen, Gewalt an Personen oder sonstige strafbare Handlungen verübt, so sind die desshalb verwirkten Strafen gegen ihn zu erkennen.

Art. 201. Gegen Gefangene, welche im Complott entwei-

chen, soll blosz darum Gefängnisz-oder Correctionshausstrafe bis zu sechs Monaten erkannt werden.

Die Gerichte können jedoch statt dieser Strafe die bereits erkannt gewesenen Strafen mit den durch art. 16 gestatteten Zusätzen schärfen.

Baden 1845.

Titel 46. Von der Befreiung von Gefangenen.

§ 636. Der Verhaftete oder Gefangene, welcher seine Befreiung mittelst thätlicher Gewalt gegen seine Aufseher, oder mittelst Drohungen gegen dieselben bewirkt, wird, insofern seine Handlung, nicht in ein bestimmtes schwereres Verbrechen übergeht, mit Gefängnisz oder Arbeitshaus bis zu zwei Jahren bestraft.

Pruisische Staten 1861.

Fünfter Titel. Widerstand gegen die Staatsgewalt.

§ 96. Wenn Gefangene in einer Gefangenanstalt sich zusammenrotten, und entweder einen gewaltsamen Ausbruch ausführen oder auszuführen versuchen, oder gegen die Aufseher sich widersetzen, oder dieselben zu Handlungen oder Unterlassungen zwingen oder zu zwingen versuchen, so haben die Theilnehmer an der Meuterei Gefängnisz, nicht unter sechs Monaten, verwirkt; auch kann gegen sie auf Stellung unter Polizei-Aufsicht erkannt werden,

Diejenigen Theilnehmer, welche Gewaltthätigkeiten gegen Personen oder Sachen verüben, werden mit Zuchthaus bis

zu zehn Jahren und Stellung unter Polizeiaufsicht bestraft.

Die Strafe der Meuterei soll unabhängig von der Strafe des Verbrechens oder Vergehens, wegen dessen die Meuterer verhaftet sind, ausgesprochen, und unmittelbar nach dieser Strafe vollstreckt werden.

Thuringsche Staten 1852.

Drittes Kapitel. Von Auflehnung und Ungehorsam gegen die öffentlichen Behörden und von Friedensstörungen.

Art. 106. Gefangene, welche sich in der Haft öffentlicher Behörden oder in Strafanstalten befinden, sich aus dem Gewahrsam befreien, und dabei Gewalt oder Drohungen gegen Personen, welche zur Beaufsichtigung oder Bewachung der Gefangenen angestellt sind, anwenden, werden mit Gefängnisz oder Arbeitshaus-oder Zuchthausstrafe bis zu vier Jahren belegt.

Rotten sich mehrere Gefangene zu gewaltsamem Ausbruche oder zu einer Gewalthandlung gegen das aufsehende oder bewachende Personal zusammen, so treten die Strafen des Aufruhrs ein.

Saksen 1855.

Drittes Kapitel. Von Auflehnungen gegen die öffentliche Autorität und von Friedensstörungen.

Art. 152. Gefangene, welche sich ohne Gewalt gegen Personen und ohne Bedrohung mit solcher, allein oder in Gemeinschaft mit einander, befreien, unterliegen den für

diese Fälle bestehenden Vorschriften der Gefängniszdisciplin.

Art. 153. Gefangene, welche sich mit Gewalt gegen Personen oder Bedrohung mit solcher befreien, werden mit Gefängnisz oder Arbeitshaus bis zu vier Jahren bestraft.

Befand sich der Gefangene im Arbeitshause oder im Zuchthause, so ist die Strafe, welche er bereits zu verbüszen hat, jedocht höchstens um den Betrag von vier Jahren, zu verlängern.

Haben sich Gefangene behufs ihrer Befreiung zu einer Gewalthandlung gegen das aufsehende oder bewachende Personal zusammengerottet, so tritt gegen jeden derselben Arbeitshaus- oder Zuchthausstrafe, und dafern sie sich im Zuchthause befinden unbedingt Zuchthausstrafe, bis zu sechs Jahre ein. Bei Sträflingen, welche lebenslängliche Zuchthausstrafe zu verbüszen haben, tritt disciplinarische Bestrafung ein.

Beieren 1861

Viertes Hauptstück. Ungehorsam gegen die Obrigkeit und gewaltthätige Verletzung öffentlicher Autorität.

Art. 143. Ein Gefangener, welcher sich durch Anwendung oder Androhung von Gewalt gegen Personen oder durch Erbrechung des Gefängnisses selbst befreit, soll mit Gefängniss bis zu sechs Monaten bestraft werden.

Gefangene, welche sich zusammenrotten, um ihre Befreiung mittelst Anwendung oder Androhung von Gewalt gegen Beamten oder gegen die zu ihrer Verwahrung oder

Bewachung aufgestellten Personen zu bewirken, sind nach den Bestimmungen über Aufstand zu bestrafen.

Hamburg 1869.

Titel 2. Widerstand gegen die Staatsgewalt und Verbrechen wider die öffentliche Ordnung und Ruhe.

Art. 85. Gefangene der Strafanstalten oder Verhaftete, welche sich zusammenrotten, um sich mit Gewalt zu befreien, sind als Aufrührer zu bestrafen.

Noord-Duitsche Bond 1870.

Sechster Abschnitt. Widerstand gegen die Staatsgewalt.

§ 122. Gleiche Strafe (Gefängniss niet korter dan 6 maanden) tritt ein, wenn Gefangene sich zusammenrotten, und mit vereinten Kräften einen gewaltsamen Ausbruch unternehmen.

Diejenigen Meuterer, welche Gewaltthätigkeiten gegen die Anstaltsbeamten oder die mit den Beaufsichtigung Beauftragten verüben, werden mit Zuchthaus bis zu zehn Jahren bestraft; auch kann auf Zulässigkeit von Polizei-Aufsicht erkannt werden.

Beieren 1813.

Drittes Kapitel. Verbrechen gegen die Obrigkeit.

Art. 330. Ein Gefangener, welcher durch Gewalt an Personen oder durch andere Verbrechen seine Befreiung bewirkt oder zu bewirken gesucht hat, wird mit denjenigen

Strafen belegt, welche das Gezetz für solche Verbrechen bestimmt.

Hanover 1840.

Drittes Kapitel. Von Verbrechen wider die Regierung des Staates.

Art. 172. Ein Gefangener, welcher sich selbst befreiet, verwirkt hiedurch allein keine Criminalstrafe, und es sind nur die mit der Selbstbefreiung etwa verbundenen Verbrechen nach den betreffenden Strafgezetzen zu ahnden.

Die disciplinarische Bestrafung solcher Entweichungen und der Complotte mehrerer Mitgefangenen zum Zwecke ihrer Befreiung hängt von den Bestimmungen ab, welche über die Gefängniszpolizei und Handhabung der Ordnung in den öffentlichen Strafanstalten bestehen, oder künftig getroffen werden.

RESCRIPTEN EN CIRCULAR-VERORDNUNG, BETREKKING HEBBENDE OP HET PRUISISCHE LANDRECHT.

Rescript van 23 Mei 1796.

Wenn ihr den in Eurem Bericht angezeigten Fall gehörig auseinander setzet, so werdet ihr finden, dasz wirklich keine Lücke im Gesetz vorhanden sei. Dasz ein Gefangener sich in Freiheit zu setzen sucht, ist an und für sich niemals, auch vor Emanirung des A. L. R. nicht, nach der Praxi und den Meinungen der bewährtesten Criminal-Rechtslehrer, z. B. des Kress, des Boehmer etc für ein strafwürdiges Verbrechen gehalten worden.

Beübt er dabei Gewalt an Personen oder Sachen, so wird er für diese unbefugte Privatgewalt, nach Maassgabe ihrer Art, und des dadurch verursachten Schadens, nach denen darüber umständlich genug vorhandenen Gesetzen, bestraft. Macht er mit Mehreren ein Complott zum Ausbruche, so will er nicht blosz sich selbst, sondern zugleich Andere aus dem Gefängnisse mit Gewalt befreien, und alsdann finden die im A. L. R. Th. II. Tit. 20 § 160—165 verordneten Strafen allerdings wieder ihre Anwendung, indem es keinen Unterschied machen kann, ob der, welcher gefänglich eingezogene Personen der Obrigkeit entziehen will, selbst ein Gefangener sei oder nicht.

Rescript van 18 December 1797.

Es steht keinem Zuchthaus-Inspector zu, die nicht ausdrücklich erkannte körperliche Züchtigung bei der Ablieferung zum Zuchthause zu verhängen. Er muss nicht die ihm nach der ihm vorgeschriebenen Instruction zukommende Castigation über die Grenzen der Instruction ausdehnen, da z. B. 50 Hiebe die Grenzen solcher Züchtigung überschreiten; sich der Schläge nicht bedienen um gewisse Geständnisse von den Züchtlingen zu erpressen. Er kann gegen die Entweichenden bei der Wiedereinbringung keine eigenmächtige Strafen verfügen, da in Ermangelung eines Pönalgesetzes, solche ohne Gewalt geschehene Entweichung nicht bestraft werden kann; wenn Gewalt an Sachen, doch ohne Zufügung erheblichen Schadens, gebraucht, allenfalls nur

polizeimässige Züchtigung, wie sie in jeder Zuchthaus-Instruction vorgeschrieben ist, statt findet; wenn aber zugleich Gewalt an Personen verübt oder sonst ein delictum speciale concurrirt, richterliche Untersuchung und Erkenntnisz eintreten musz.

Rescript van 6 November 1835.

Der Justizminister tritt der Ansicht des Kammergerichts darin bei, dasz wegen Selbstbefreiung eines Gefangenen mittelst bloszer Verfügung eine Strafe nicht festgesetzt werden kann. Wie es gehalten werden soll, wenn ein Gefangener sich selbst befreit, darüber enthält zwar der Titel 20 Thl. II des A. L. R. keine specielle Strafbestimmung. Nach der Ausführung des Rescripts vom 18 December 1797 tritt indesz, sofern ein specielles Delikt nicht konkurrirt, im Allgemeinen für einen solchen Fall eine gelinde polizeiliche Ahndung ein.

Eine solche polizeiliche Ahndung setzt aber voraus, dasz der Gefangene über das durch die Entweichung begangene Disciplinarvergehen gehört, und von demjenigen, dem die Disciplinargewalt über das Gefängnisz zusteht, mittelst Resolution die verwirkte Polizeistrafe ausgesprochen wird, da eines Theils die Bestrafung polizeilicher Vergehen auch nur nach vorhergegangener Untersuchung folgen kann (§ 11 Tit. 17 Thl. II. A. L. R.), andern Theils eine Züchtigung auf Grund eines bloszen Dekrets nur gegen Verbrecher, welche lügen oder verstockt sind (§ § 292, 293 Cr. Ordn.),

oder alsdann statt findet, wenn sie in den Reglements für einzelne Strafanstalten vorgeschrieben werden.

Was die Entweichung von Dieben, Räubern oder Betrügern betrifft, welche die Circular-Verordnung vom 26 Febr. 1799 § § 10, 17 als ein Verbrechen betrachtet, so versteht es sich von selbst, dasz dieselbe wie jedes andere Verbrechen durch eine Kriminal Untersuchung festzustellen, und die Strafe durch ein Kriminal-Erkenntnisz aus zusprechen ist.

Circular-Verordnung van den 26 Febr. 1799.

§ 10. Wenn ein zu bestrafender oder Bestrafter, der deszhalb erhaltenen Warnung ungeachtet, aus der Besserungsanstalt oder dem Gefängnisse entweicht, oder sich durch die Flucht der ihm auferlegten Strafarbeit entziehet, so wird derselbe, sobald man seiner habhaft werden kann, wegen dieser Entweichung ebenso gestraft, als wenn er eines zum erstenmale begangenen gemeinen Diebstahls überführt wäre.

§ 11. Die Entweichung (van hem, die in de gevangenis is wegens een voor de tweede maal begane eenvoudige diefstal) wird ebenso bestraft, als wenn der Entwichene sich eines dritten gemeinen Diebstahls schuldig gemacht hätte.

§ 13. Ist ein zu seiner Besserung verurtheilter entwichen, so wird derselbe, sobald man seiner habhaft werden kann deszhalb ebenso bestraft, als wenn er sich eines gewaltsamen Diebstahls schuldig gemacht hätte.

§ 17. Die Entweichung aus der strengern Besserungsanstalt wird einer Erneuerung des Verbrechens gleich geachtet.

§ 20. Wenn ein bis zur erfolgenden Begnadigung Eingesperrter aus der Besserungsanstalt entweicht, wird derselbe, sobald man seiner habhaft werden kann, zur Zuchthaus- oder Festungsarbeit verurtheilt, und auf eine Zeit von 5 Jahren der Begnadigung unwürdig erklärt.

§ 24. Entweicht ein zum ersten Male bestrafter Räuber oder begeht derselbe, nach erhaltener Begnadigung, einen abermaligen beträchtlichen Diebstahl, so verwirkt er dadurch die Strafe lebenswieriger Zuchthaus- oder Festungsarbeit.

Koninkrijk der beide Sicilien 1819.

Sezione II. Della violazioni de' luoghi di pubblica custodia, della fuga de' detenuti e de' condannati, e del ricettamento de' rei.

Art. 253. La fuga semplice de' condannati è punita coll' ottavo al quarta della pena residuale che ad essi rimane, purchè non ricada a più di due anni.

La pena della fuga sarà espiata immediatamente dopo quella dalla quale il condannato si è sottratto.

La fuga da' luoghi di custodia o di pena, eseguita con violenza o frattura violenta, verrà punita colla reclusione tanto ne' prigioni, che ne' condannati.

Questa pena però sarà cumulata pe' prigioni alla pena cui dovranno soggiacere per gli altri reati, se ne sieno colpevoli; e sarà pe' condannati cumulata alla pena dalla quale si sono sottrati, salve sempre le pene maggiori ne'

casi di violenza pubblica, di attacco o di resistenza alla forza armata, o di altri misfatti.

Parma 1820.

Sezione IV. Della fuga de' detenuti, e dell' occultamento de' delinquenti.

Art. 250. Rispetto a' detenuti, che saranno fuggiti, o avranno tentato di fuggire con rottura di prigione, o di catene, con distruzione di chiusure, o con violenze personali, essi verrano puniti colla prigionia da sei mesi ad un anno, alla qual pena verrano sottoposti dopo il termine di quella, in cui erano incorsi pel crimine o delitto, a cagion del quale erano detenuti; salvo il caso di un condannato a' lavari forzati in perpetuo, il quale sarà immediamente sottoposto alla nuova pena. Ove trattisi della fuga d'un detenuto non ancor giudicato, il quale venga poi assoluto, egli verrà sottoposto alla pena incorsa per la fuga subito dopo la sentenza che lo assolve dal crimine o delitto per cui era inquisito.

Sardinie 1840.

Sezione V. Della fuga dei detenuti e dell' occultamento dei rei.

Art. 258. I detenuti, che saranno fuggiti ad avranno tentato di fuggire con rottura della carceri o con violenze contro le persone, saranno puniti col carcere da sei mesi ad un anno; ove siasi anche fatto uso di armi, la pena sarà della reclusione, salve le maggiori pene, in cui fossero incorsi per altri reati, che avessero commessi.

Per solo fatto però di fuga tentata od eseguita coi suddetti mezzi dopo di una condanna, non sarà luogo alle disposizioni contenute nel libro I tit. II cap. V. Sez. II, dei recidivi.

Modena 1855.

Titolo XIV. Della fuga de' detenuti e della occultazione de' rei.

Art. 213 § 1. I detenuti, che fugiranno rompendo il carcere, o facendo violenza alle persone incaricate della custodia, saranno puniti colla pena di due mesi di carcere estendibile anche ad un anno.

§ 2. Se la violenza sarà fatta a mano armata, la pena sarà dei lavori forzati.

Art. 214 § 1. Se il detenuto, che fugge, era condannato a pena perpetua, egli sarà nuovamente sottoposto alla pena; e se era condannato a pena temporanea, sconterà la pena inflittagli per la fuga, al terminare, di quella per la quale era detenuto.

§ 2. Se il detenuto fuggito non era ancora giudicato, in caso di assoluzione verrà sottoposto alla pena incorsa per la fuga subito dopo la sentenza che lo assolve; in caso di condanna avranno luogo le disposizione del paragrafo precedente.

Toscane 1856.

Capo II. Della esimizione, della procurata evasione e della evasione punibile dalla carcere, e della inosservanza della pena.

Art. 160 § 1. Chiunque, mentre si trovara arrestato in carcere di custodia, od espiava la pena in uno stabilimento

penale, è riuscito, mediante effrazione, ad evadere, è punito con la carcere da due a diciotto mesi.

§ 2. Ma se il prigioniero è riuscito ad evadere, usando violenza ad una o a più persone, incaricate di custodirlo, soggiace alla pena della resistenza.

Art. 162. Chiunque è riuscito ed evadere dal luogo d'arresto dei debitori civili.

a. Subisce la carcere da quindici giorni a sei mesi, se è evaso mediante effrazione, e

b. Soggiace alla pena della resistenza, se è evaso usando violenza ad una o a più persone, incaricate di custodirlo.

S. Marino 1865.

Sezione IV. Dell' impedimento all' esecuzione di un mandato di cattura, della esimizione e della evasione dalla casa di custodia o di pena.

Art. 280. Chiunque con minaccia, violenza o via di fatto impedisca l'esecuzione di un mandato di cattura, oppure esima se stesso od altri dalle mani della forza arrestante, ovvero commetta violenta effrazione della casa di custodia o di pena, è punito colla prigionia da tre a cinque anni.

Ontwerp van een strafwetboek voor Italie 1870.

Capo XV. Della evasione degli arrestati, e della inosservanza delle pene.

Art. 212 § 1. Chiunque, essendo in arresto, evade usando violenza alle persone, o mediante rottura, scalamento o

chiavi false, e punito con la detenzione da quattro mesi ad un anno.

§ 2. Le rotture, gli scalamenti et le violenze alle persone, commesse dall' arrestato nello scopo di evadere; ed il possesso di armi, di chiavi false o di altri instrumenti per procurare o facilitare l'évasione, quando il fatto non costituisca reato più grave, sono puniti con la détenzione fino a tre mesi.

Art. 213 § 1. l'Arrestato, che, mentre sconta una pena, evade in uno dei modi indicati nell' art. 212 § 1., è punito, se la pena che sta scontando è correzzionale, con un prolungamento di essa da quattro mesi ad un anno; e se è criminale, con la prigionia da un anno et tre mesi a due anni.

§ 2. Con le stesse pene, diminuite di un grado, e secondo le medesime distinzioni è punito l'arrestato chè, mentre sconta una pena, commette uno dei fatti preveduti nell' articolo 212 § 2.

§ 3. Se il colpevole scontava la reclusione a vita, le pene prevedute nei due paragrafi precedenti sono convertite nell' isolamento in cella di rigore, ragguagliato ad un sesto della durata di esse, purchè non superi sei mesi.

Art. 216. Se le violenze prevedute negli articoli 211, 213, 214 e 215, sono commesse con armi o se i fatti ivi indicati sono avvenuti in una riunione di tre o piu persone, di cui anche uno sola fosse armata, od in seguito a concerto, le pene nei medesimi stabilite sono aumentate di un grado.

Thurgau 1841.

Titel 25. Von dem Aufruhr und der Widersetzung gegen die Obrigkeit.

§ 342. Wenn sich zwey oder mehrere Gefangene zu gewaltsamem Ausbruche, oder zu einer Gewalthandlung gegen Beamte oder Bedienstete einer Gefängnisz-oder Strafanstalt vereinigt haben, so sind sie nach den Bestimmungen über Aufruhr zu beurtheilen.

Schaffhausen 1861.

Titel I. Von den Verbrechen und Vergehen gegen die verfassungsmässige Ordnung im Allgemeinen und gegen die Sicherheit des Kantons.

§ 117. Die Selbstbefreiung eines Gefangenen, welche durch thätliche Gewalt oder gefährliche Drohung gegen die zur Bewachung oder Verwahrung der Gefangenen aufgestellten Personen bewirkt worden ist, wird, insofern die That nicht in ein bestimmtes schwereres Verbrechen übergeht, mit Gefängniszstrafe ersten Grades bis zu sechs Monaten bestraft. Wenn sich mehrere Gefangene zum gewaltsamen Ausbruche oder zu einer Gewalthandlung gegen Beamte oder Bedienstete der Gefängnisz-oder Strafanstalt zusammengerottet haben, so werden sie nach den Bestimmungen über Aufruhr bestraft.

Bern 1866.

Titel II. Von Aufruhr und Ungehorsam gegen obrigkeitliche Anordnungen.

Art. 80. Gefangene, welche mittelst Aufbrechung des Ge-

fängnisses oder Gewaltanwendung entwichen sind, oder den Versuch zur Entweichung gemacht haben, werden einzig dieser Handlung wegen mit Gefängnisz von acht bis zu dreiszig Tagen bestraft.

Diese Strafe haben sie auszuhalten unmittelbar nach Vollendung derjenigen, die sie des Verbrechens oder Vergehens wegen, um deszwillen sie verhaftet waren, verwirkt haben, oder unmittelbar nachdem sie von diesen Verbrechen oder Vergehen freigesprochen worden sind.

Die Bestrafung für andere Verbrechen oder Vergehen, welche sie mittelst ihrer Gewaltanwendung begangen haben mögen, bleibt vorbehalten.

Rusland 1866.

Titel IV. Von Verbrechen und Vergehen wider die Ordnung der Verwaltung. Hauptstück V. Vom Erbrechen der Gefängnisse, von Entführung und Flucht der Inhaftirten und polizeilich Beaufsichtigten.

Art. 309. Wenn die Gefangene selbst auf gemeinsame Verabredung und mit vereinten Kräften, nachdem sie Thüren, Fenster, oder aber was es sonst sei, an ihrem Haft orte erbrochen und wider die Wache Gewaltthätigkeit geübt haben, die Flucht ergreifen, werden sie hierfür verurtheilt zur Entziehung aller Standesrechte und zur Verweisung zu schwerer Zwangsarbeit in Bergwerken auf eine Zeit von 12 bis zu 15 Jahren.

Falls jedoch zur Erreichung ihres verbrecherischen Zweckes

von ihnen eine Tödtung oder eine Brandstiftung verübt worden, so werden sie hierfür, nach Entziehung aller Standesrechte, zu schwerer unbefristeter Zwangsarbeit in Bergwerken verwiesen.

Falls die der Haft Entsprungenen keinerlei Gewaltthätigkeit wider die Wache verübt haben, so unterliegen sie der Entziehung aller Standesrechte und der Verweisung nach den entfernteren Gegenden Sibiriens zur Ansiedelung.

Art. 311. Wenn Arrestanten, während des Transportes vom einen Orte zum andern, sich mit Gewalt aus der Haft befreien, so werden sie hierfür verurtheilt zur Entziehung aller Standesrechte und zur Verweisung zu schwerer Zwangs arbeit in Bergwerken auf eine Zeit von 12 bis zu 15 Jahren.

Falls jedoch zur Erreichung ihres verbrecherischen Zweckes von ihnen auch eine Tödtung verübt worden, so werden die Schuldigen nach Entziehung aller Standesrechte zu schwerer unbefristeter Zwangsarbeit in Bergwerken verwiesen.

Art. 312. Wenn ein Gefangener oder Verhafteter entflieht vor Beëndigung der Untersuchung seiner Sache, oder bevor das Urtheil vollzogen worden, oder aber, falls er laut eines früheren Erkenntnisses für irgend welches Verbrechen oder Vergehen dem Gefängnisse unterworfen ist, vor Ablauf der dafür festgesetzten Frist, übrigens ohne alle Gewaltthat wider die Wache, so wird er, nachdem er eingefangen worden, in einem abgesonderten einsamen Locale eingeschlossen, und es werden besondere, mehr oder minder strenge, gesetzlich erlaubte, Vorsichtsmaassregeln ergriffen, um ihn an Wiederholung der Flucht zu verhindern, und im letzten

Falle wird der Termin seiner Gefängnisshaft nunmehr von dem Tage seiner Rückführung an diesen Haftort gerechnet.

Wenn aber, um die Flucht zu bewerkstelligen, der Schuldige irgend welche Gewaltthätigkeit wider die Wache verübte, so unterliegt er hierfür der Entziehung aller besonderen, ihm persönlich und dem Stande nach zugeeigneten Rechte und Vorzüge, und der Verweisung nach Sibirien zum Aufenthalte, oder der Abgabe in die Corrections-Arrestanten-compagnien.

In Fällen, wo für das Verbrechen, wegen dessen der Schuldige in Haft war, derselbe einer andern härteren Strafe zu unterliegen hat, wird das Urtheil gefällt nach den Vorschriften über das Zusammentreffen von Verbrechen.

Art. 313. Zu schwerer Zwangsarbeit oder zur Ansiedelung nach Sibirien oder Transkaukasien Verwiesene werden für die Flucht aus dem Orte der Zwangsarbeit oder der Ansiedelung nach besonderen, darüber im Reglement über Verwiesene festgestellten Vorschriften gerichtet.

Crimineel Wetboek voor het Koningrijk Holland.

14e *titel* 1e *hoofdstuk.* Van brandstichting.

Art. 172. Gevangenen, gearresteerden of andere bewaarde personen, die, ten einde daardoor gelegenheid tot ontkoming te vinden, brand stichten in het gebouw, waarin zij bewaard worden, zullen met geeseling, brandmerk, langdurige gevangenis en bannissement uit het koningrijk, en bij herhaling, met den strop gestraft worden.

Ontwerp van het Wetboek van Strafregt van 1827.

2e *boek* 2e *titel.* De l'émeute, des violences séditieuses et des outrages envers les dépositaires de l'autorité publique.

Art. 166. Les prisonniers, qui par bris de prison ou par violence se sont evadés ou auront tenté de s'evader seront punis pour ce seul fait, à raison des circonstances, de l'emprisonnement pour trois années au plus, à compter du jour, où devra expirer l'emprisonnement, auquel ils ont été condamnés ou pourraient l'être pour le crime, qu'ils avaient commis, ou en cas que d'autres peines leur soient infligées, ou qu'ils soient acquittés, immédiatement après la prononciation du jugement.

Ontwerp van het Wetboek van Strafregt van 1842.

2e *boek* 2e *titel.* Van feitelijke wederspannigheid tegen het openbaar gezag en andere schending van hetzelve.

Art. 14. Gevangene, gegijzelde of in verzekerde bewaring genomene personen, die door middel van braak of geweld hunne gevangenis ontvlugten, zullen worden gestraft met correctionnele gevangenisstraf van ten minste ééne maand en ten langste één jaar

Art. 15. Indien personen, die zich in staat van voorloopige aanhouding of gevangenhouding bevinden, tot tuchthuisstraf of gevangenisstraf mogten worden veroordeeld wegens het in art. 14 vermelde wanbedrijf, zullen zij die straffen on-

dergaan, onmiddelijk na het uiteinde der tuchthuisstraf, der verbanning of der gevangenisstraf, waartoe zij zullen worden veroordeeld wegens het feit, waarvoor zij in verzekerde bewaring gesteld zijn, of onmiddelijk nadat het vonnis of arrest, waarbij zij deswege worden vrijgesproken of ontslagen, in kracht van gewijsde zal zijn gegaan. In het eerste geval zal het tweede lid van art. 207 van het Wetboek van Strafvordering niet op hen toepasselijk zijn.

Ontwerp van het Wetboek van Strafregt van 1847.

2e *boek* 2e *titel.* Van feitelijke wederspannigheid tegen het openbaar gezag en andere schending van hetzelve.

Art. 10. Gevangene, gegijzelde of in verzekerde bewaring genomene personen, die door middel van braak of gewelddadigheden tegen personen zijn ontvlugt, worden met correctionnele gevangenis van ééne maand tot één jaar gestraft.

Poging tot dit wanbedrijf wordt met correctionnele gevangenis van ten langste zes maanden gestraft.

Art. 12. De bepaling van art. 1 van den 6den titel van boek 1, dat bij schuldigverklaring aan meerdere misdrijven slechts de straf, tegen één derzelve bedreigd, wordt uitgesproken, is niet toepasselijk op personen, die zich, tijdens zij zich in staat van voorloopige aanhouding of van gevangenhouding bevonden, aan een der misdrijven in de artt. (1), 10 (en 11) omschreven, hebben schuldig gemaakt.

Indien deze personen zoowel tot tuchthuis- als tot gevan-

genisstraf zijn veroordeeld, ondergaan zij eerst de tuchthuis- en onmiddelijk daarna de gevangenisstraf.

Indien zij ook tot verbanning zijn veroordeeld, ondergaan zij deze straf onmiddelijk na het einde der tuchthuis- of gevangenisstraf.

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

Aanbeveling verdient in jure constituendo het stelsel van volstrekte straffeloosheid der zelfbevrijding.

II.

Ook tegen ontsnapping van gevangenen in complot moet geen bijzondere straf bedreigd worden.

III.

Het is wenschelijk omtrent muiterij van gevangenen eene bepaling op te nemen, gelijk aan die van art. 11 der Tuchtwet.

IV.

Onder détenus in art. 245 C. P. zijn niet begrepen de gegijzelden wegens schulden, noch de gevangenen wegens politieovertreding, noch ook de voorloopig opgeslotenen, om aan eene vreemde mogendheid te worden uitgeleverd.

V.

De gevangene, die zonder zelf geweld te plegen ontsnapt door gebruik te maken van de door zijn medegevangene gepleegde gevangenisbraak, maakt zich niet schuldig aan het misdrijf van art. 245 C. P.

VI.

Art. 245 C. P. derogeert niet aan art. 207 al. 2 W. v. Strafv.

VII.

Art. 245 C. P. bevat geen uitzondering op het beginsel van art. 457 W. v. Strafv.

VIII.

Het misdrijf van art. 245 C. P. is niet *uit den aard der zaak* een geval van recidieve.

IX.

Onder de uitdrukkingen: "supplicium sumendum" en "capite puniendos" in l. 1 pr. D. de effract. (47. 181.), moet men doodstraf verstaan.

X.

Het beginsel in het Romeinsche recht aangenomen, dat, zoo de uit misdrijf ontstane vordering alleen schadeloosstelling beoogt, deze dan tegen de erfgenamen niet

wordt toegelaten voor meer dan tot het bedrag, waarvoor zij ten gevolge der onrechtmatige daad, al ware het tijdelijk, zijn verrijkt geworden, is onbillijk.

XI.

Art. 247 C. P. verdient afkeuring.

XII.

Het misdrijf van omkooping van ambtenaren is voltooid, als de ambtenaar de beloften heeft aangenomen; het is niet noodig, dat de omkooper zijne beloften vervult.

XIII.

Om in de termen van het misdrijf van art. 479, n°. 8 C. P. te vallen, moet men werkelijk de rust hebben verstoord.

XIV.

Ten onrechte beweert Mr. Jacobson (Bijdragen tot de kennis van het staats- provinciaal- en gemeentebestuur in Nederland. Dl. II, pag. 386), dat de in art. 2 sub litt. a. der Armenwet genoemde burgerlijke instellingen van liefdadigheid geen eigenlijke armeninrichtingen zijn, en alzoo niet bevoegd om in het geval van art. 925 B. W. als erfgenamen op te treden.

XV.

Een in de gemeentebelasting aangeslagene, die zijne bezwaren tegen dien aanslag niet aan den gemeenteraad heeft kenbaar gemaakt, kan niet meer tegen zijn aanslag bij Gedeputeerde Staten in beroep komen, als de gemeenteraad in dien voorloopig door B. en W. vastgestelden aanslag geene wijzigingen heeft gebracht.

XVI.

Art. 173 Grondwet is overtollig.

XVII.

De verplichting tot eedspraestatie is in strijd met art. 164 Grondwet.

XVIII.

Ook de vervolging voor een onbevoegden rechter stuit de verjaring in strafzaken.

XIX.

Als de kantonrechter in de tegen hem voorgestelde wraking berust, behoeft de rechtbank niet meer over die wraking te beslissen.

XX.

De kantonrechter behoort de bezitquaestiën te beoordeelen.

XXI.

In art. 1480 al. 4 B. W. is een verkeerd beginsel gehuldigd.

XXII.

Ten onrechte besliste de Hooge Raad in een arrest van 29 Nov. 1850 (Weekbl. nº. 1179), dat de overeenkomst, waarbij aan iemand voor bewezene en nog te bewijzen diensten eene periodieke uitkeering voor het leven wordt toegezegd, strijdt met art. 1637 B. W. en nietig is, zoo daarbij niet de vormen van schenking zijn in acht genomen.

XXIII.

In het geval van art. 1430 B. W. is ééne quitantie, waarop de voldoening van drie achtereenvolgende termijnen staat uitgedrukt, onvoldoende.

XXIV.

In art. 125 al. 2 B. W. is de nietigverklaring van het huwelijk facultatief.

XXV.

Het bezit van den cognoscementhouder vangt aan op het oogenblik van de afgifte van het cognoscement door den schipper.

XXVI.

Eene assurantiemaatschappij kan bij geheele afbranding van het verzekerde pand niet volstaan met het uitbetalen der verkoopwaarde van het oogenblik van den brand, maar is verplicht de geheele som te betalen, waarvoor het contract van verzekering is aangegaan.

XXVII.

De gefailleerde, die bij zijn verzoekschrift om rehabilitatie het bewijs overlegt, dat zijne schuldeischers den laatsten betalingstermijn van het accoord hebben ontvangen en verklaren, dat zij daarom den gefailleerde finaal quitteeren, is niet ontvankelijk in zijn verzoek tot rehabilitatie.

XXVIII.

De wijze, waarop in onze Postwet het monopolie der posterijen aan den staat is toegekend, verdient goedkeuring.

XXIX.

Het stelsel eener evenredige verdeeling van de winsten eener nijverheidsonderneming tusschen den meester en zijne werklieden, kan niet op alle bedrijven worden toegepast.

XXX.

De staat moet bij het bezoldigen van ambtenaren zich niet uitsluitend richten naar den regel van vraag en aanbod.

DRUKFOUTEN.

Op	pag.	5	regel	9	*staat*	voor,	*lees*	van.
»	»	23	»	10	»	verzet,	»	verzette.
»	»	47	»	2	»	met gevangenisstraf,	»	gevangenisstraf.
»	»	52	»	17	»	compagniën,	»	Compagniën.
»	»	55	»	11	»	uitloopt,	»	uytloopt.
»	»	56	»	1	»	personen,	»	Personen.
»	»	58	»	12	»	word,	»	wordt.
»	»	63	»	25 en 26	»	gevoegd,	»	opgenomen.
»	»	64	»	5	»	de,	»	den.
»	»	76	»	8	»	mog,	»	mag.
»	»	90	»	1	»	burgens,	»	burgers.
»	»	101	»	10	»	welcher,	»	welche.
»	»	103	»	15	»	Verbechen,	»	Verbrechen.
»	»	104	»	5	»	Strafe,	»	Strafen.
»	»	107	»	7	»	jedocht,	»	jedoch.
»	»	107	»	14	»	Jahre,	»	Jahren.
»	»	108	»	16	»	den,	»	der.

